

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور

طرح پژوهشی

الزامات سیاستی جهت پیاده سازی سازوکارهای پرداخت گرنت

پژوهشی به دانشجویان دکترا و پسا دکترا

مجری:

دکتر رضا نقی زاده

زمستان ۱۴۰۰

طرح پژوهشی «الزامات سیاستی جهت پیاده‌سازی سازوکارهای پرداخت گرنت پژوهشی از طریق وزارت عتف به دانشجویان دکترا و پسا دکترا»، پیرو قرارداد شماره ۱۰۷/ص مورخ ۱۴۰۰/۰۱/۱۵ میان مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور (کارفرما) و دکتر رضا نقی‌زاده (مجری) اجرا شده‌است. گزارش حاضر جلد نهایی از مستندات این طرح است.

مدیر طرح پژوهشی (مجری): دکتر رضا نقی زاده

نشانی: تهران، خیابان ملاصدرا، خیابان شیراز جنوبی، خیابان دکتر قانع‌راد، پلاک ۹، مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور

صندوق پستی: ۱۳۱۴۵-۵۵۴

تلفن: ۰۲۱-۸۸۰۳۶۱۴۴ دورنگار: ۰۲۱-۸۸۰۶۱۷۴۷

رایانامه: naghizadeh@nrisp.ac.ir

وب‌گاه: www.nrisp.ac.ir

صحت مندرجات گزارش بر عهده‌ی مدیر طرح پژوهشی است.

بهره‌برداری از محتوای گزارش با ذکر مأخذ مجاز است.

مدیر طرح پژوهشی

دکتر رضا نقی زاده؛ استادیار گروه سیاست علم، عضو هیأت علمی مرکز تحقیقات سیاست علمی

کشور

فرم اختتام طرح پژوهشی

عنوان: الزامات سیاستی جهت پیاده‌سازی سازوکارهای پرداخت گرنت پژوهشی به دانشجویان دکتری و پسادکتر	
مجری پروژه: جناب آقای دکتر نفی زاده	
همکاران اصلی:	
شماره قرارداد و تاریخ:	شماره قرارداد: جناب آقای دکتر نفی زاده
۱۴۰۰/۱۰/۱۵ - ۱۴۰۰/۱۰/۱۷	
تاریخ پایان قرارداد: ۱۴۰۰/۰۷/۱۵	تاریخ تحویل گزارش نهایی: ۱۴۰۰/۱۰/۱۵
تمدید ۳ ماه تا تاریخ: ۱۴۰۰/۱۰/۱۵	
گزارش نهایی طرح از لحاظ محتوای علمی مورد تأیید اینجناب می باشد.	نام و نام خانوادگی تاریخ و امضاء ۱۴۰۲/۰۳/۳۱
گزارش نهایی طرح از لحاظ انطباق با شیوه نامه نگارش مورد تأیید می باشد.	مسئول کتابخانه تاریخ و امضاء ۱۴۰۲/۰۴/۱۳
گزارش نهایی طرح در جلسه شماره ۱۳۴ مورخ ۱۴۰۲/۰۹/۳ شورای مرکز بررسی و خاتمه آن مورد تأیید قرار گرفت.	معاون پژوهشی/دبیر شورای مرکز تاریخ و امضاء

خلاصه برای مدیران

دانشجویان دوره دکترا و پژوهشگران دوره پسادکترا در نظام های آموزش عالی برتر در دنیا به عنوان شغل پژوهشگر شناخته می شود. در دوره های روزانه دولتی، پژوهشگران ما به ازای این تلاش علمی حقوق دریافت می کنند. نظام تامین مالی برای دوره های دکترا و پسادکترا در دانشگاه های دنیا تابع ضوابط مشخصی می باشد. در ایران هم اکنون چنین شرایطی وجود ندارد و دانشجویان دوره دکترا، همچون دانشجویان دوره کارشناسی حضور کوتاهی در دانشگاه دارند و به مثابه محصل می باشند و به عنوان پژوهشگر تمام وقت قلمداد نمی شوند. جذب آنها نیز تابع فرایند عمومی گزینش علمی می باشد. در دوره پسادکترا نیز در کشور، هنوز نظام مبتنی بر گرنت و به طور کلی نظام تامین مالی مشخصی وجود ندارد و عمده تامین اعتبار تاکنون از محل منابع پژوهش و فناوری دانشگاه ها بوده است. در این تحقیق ۱۴ الزام سیاستی برای پیاده سازی نظام تامین مالی مبتنی بر گرنت ویژه پژوهشگران دکترا و پسادکترا ارائه شد. این ۱۴ الزام در سه بعد تامین مالی پایدار، نظام تخصیص و سازوکارهای ارزیابی و نظارت تدوین شد. ۱۴ الزام سیاستی ارائه شده شامل موارد زیر است.

- تخصیص ردیف بودجه مستقل برای تامین مالی گرنت در بودجه وزارت عتف راهکار
- افزایش منابع مالی مبتنی بر گرنت به وزارت عتف
- ایجاد صندوق گرنت در ذیل وزارت عتف برای ایجاد گرنت بادی پژوهشی کشور

- اهرمی نمودن منابع در دسترس وزارت عتف با منابع در دسترس دانشگاه ها و دستگاه ها و مجموعه های صنعتی و اقتصادی
- تعیین شاخص های اولویت بندی دانشگاه ها و تعیین سهم دانشگاه ها جهت تخصیص منابع مالی مبتنی بر گرنت
- ایجاد سازوکار داوری پروپزال در سطح دانشگاه ها و وزارت
- تعیین دقیق و شفاف شاخص های اعضای هیات علمی واجد شرایط به عنوان استاد راهنما و میزبان با توجه به ویژگی های علمی و ارتباط با جامعه و صنعت
- تعیین دقیق و شفاف شاخص های متقاضیان (دانشجویان دکترا و دانش آموختگان) واجد شرایط جهت بهره مندی از گرنت
- اصلاح نظام جذب دانشجویان دکترا مبتنی بر تامین مالی دوره ها
- اثرگذاری جذب گرنت بر ترفیع و ارتقای اعضای هیات علمی
- ارائه اولویت های سالیانه پژوهشی کشور جهت تخصیص منابع گرنت
- ایجاد بانک اطلاعاتی بهره برداران از گرنت دریافتی وزارت عتف و ارزیابی نتایج حاصل از منابع تخصیص یافته راهکار
- تعیین حداقل خروجی های مورد نیاز طرح های حمایتی و ایجاد تعهد مورد نیاز در عضو هیات علمی و پژوهشگر جهت تحقق آن
- ایجاد سازوکار مالی و اداری تخصیص گرنت در دانشگاه ها و نظارت بر هزینه کرد آن

چکیده

دانشجویان دوره دکترا و پژوهشگران دوره پسادکترا در نظام های آموزش عالی برتر در دنیا به عنوان شغل پژوهشگر شناخته می شود. در دوره های روزانه دولتی، پژوهشگران ما به ازای این تلاش علمی حقوق دریافت می کنند. نظام تامین مالی برای دوره های دکترا و پسادکترا در دانشگاه های دنیا تابع ضوابط مشخصی می باشد. در ایران هم اکنون چنین شرایطی وجود ندارد و دانشجویان دوره دکترا، همچون دانشجویان دوره کارشناسی حضور کوتاهی در دانشگاه دارند و به مثابه محصل می باشند و به عنوان پژوهشگر تمام وقت قلمداد نمی شوند. جذب آنها نیز تابع فرایند عمومی گزینش علمی می باشد. در دوره پسادکترا نیز در کشور، هنوز نظام مبتنی بر گرنت و به طور کلی نظام تامین مالی مشخصی وجود ندارد و عمده تامین اعتبار تاکنون از محل منابع پژوهش و فناوری دانشگاه ها بوده است. در این تحقیق بر اساس روش مطالعه موردی سعی می گردد دلالت های سیاستی برای جاری سازی نظام تامین مالی مبتنی بر گرنت از محل منابع وزارت علوم، تحقیقات و فناوری با توجه به محدودیت های موجود در کشور برای دانشجویان دوره روزانه دولتی مقطع دکترا و پژوهشگران پسادکترا بررسی گردد.

واژگان کلیدی: گرنت، دانشجویان دکترا، پسادکترا،

فهرست مندرجات

فصل اول: مروری بر اهداف و کلیات پژوهش.....	۱
۱-۱- مقدمه.....	۲
۱-۲- اهداف، سؤالات و فرضیات پژوهش.....	۳
۱-۲-۱- اهداف.....	۳
۲-۲-۱- سؤالات پژوهش.....	۳
۳-۱- روش شناسی پژوهش.....	۴
فصل دوم: مروری بر مطالعات پیشین.....	۵
۱-۲- مقدمه.....	۶
۲-۲- تجربیات بین المللی سازوکار پرداخت گرنت به پژوهشگران دکترا و پسادکترا.....	۶
۳-۲- تجربیات ملی در زمینه پرداخت گرنت به پژوهشگران دکترا و پسادکترا.....	۱۵
فصل سوم: روش شناسی پژوهش.....	۱۹
۱-۳- مقدمه.....	۲۰
۲-۳- سؤال‌ها و گام‌های پژوهش.....	۲۱
۳-۳- طرح کلی پژوهش.....	۲۱
۴-۳- گام‌های اجرای راهبرد مطالعه موردی.....	۲۲
۴-۳-۱- گام اول: مشخص نمودن سؤالات پژوهش.....	۲۳

۲۳	۳-۴-۲- گام دوم: ارائه الگوی نظری اولیه
۲۴	۳-۴-۳- گام سوم: بررسی، تحلیل و تدقیق الگوی نظری اولیه
۲۵	۳-۴-۳-۱- مصاحبه‌های اکتشافی
۲۶	۳-۴-۴- گام چهارم: اعتبارسنجی پژوهش
۳۰	۳-۶- جمع‌بندی
۳۲	فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها
۳۳	۴-۱- مقدمه
۳۳	۴-۲- چالش‌های پرداخت گزنت به پژوهشگران دکترا و پسادکترا توسط وزارت عتف
۳۹	۴-۳- تحلیلی بر الگوی نظری اولیه
۴۲	۴-۳- تدقیق الگو
۵۱	فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادات سیاستی
۵۲	۵-۱- مقدمه
۵۲	۵-۲- یافته‌های کاربردی پژوهش
۶۱	۵-۳- دستاوردهای پژوهش
۶۲	۵-۴- محدودیت‌ها و پیشنهادهای پژوهشی آتی
۶۳	۵-۵- جمع‌بندی
۶۴	مراجع
۶۹	پیوست شماره ۱
۷۶	پیوست شماره ۲

فصل اول:

مروری بر اهداف و کلیات پژوهش

۱-۱- مقدمه

دانشجویان دکترا و پژوهشگران پسادکترا (که از این پس در این تحقیق پژوهشگران دکترا و پسادکترا نامیده می شود) همواره به عنوان یکی از محورهای پژوهش در دانشگاه ها (منظور از دانشگاه ها کلیه مراکز آموزش عالی اعم از دانشگاه ها و مراکز پژوهشی می باشد) قلمداد می شوند. پژوهشگران دکترا و پسادکترا طبق ضوابط بایستی پژوهشگران تمام وقت و فعال در دانشگاه ها باشند. ولی به دلایلی مختلف چنین امری در کشور محقق نشده است و هم دانشگاه ها و هم دانشجویان و پژوهشگران از این امکان محروم می باشند و فعالیت پژوهشی دانشجویان دکترا صرفا به همان پایان نامه مختصر می شود. همچنین افزایش تعداد دانش آموختگان دوره دکترا و عدم امکان جذب تمامی آنها به عنوان عضو هیات علمی و همچنین کاهش دانشجویان دوره دکترا، ضرورت توجه به دوره های پژوهشی پسادکترا را جهت بکارگیری ظرفیت دانش آموختگان را دوچندان نموده است. بدین جهت در سال های اخیر اقداماتی جهت گزینش محور کردن دوره های دکترا و پسادکترا شده است و در آخرین نمونه آن بودجه ای ۵۰ میلیارد تومانی ویژه پژوهانه ماهیانه دانشجویان دکترا مصوب شد. حال مساله اصلی این است که چه الزامات سیاستی جهت پرداخت گزینش به پژوهشگران دکترا و روزانه دولتی و پسادکترا از محل منابع وزارت عتف بایستی پیش بینی شود. در این تحقیق به این الزامات سیاستی پرداخته شده است. لازم به ذکر است این تحقیق محدود به پرداخت گزینش

از محل بودجه وزارت عتف می باشد و سایر محل های گرنه مانند قراردادهای ارتباط با جامعه و صنعت موضوع تحقیق مذکور نیست. استراتژی پژوهش برای شناسایی الزامات سیاستی مذکور، مطالعه موردی و بهره‌مندی از سه‌گانه اطلاعاتی زیر استفاده شده است:

- مطالعه اسناد بالادستی و مستندات پشتیبان
- مشاهده شواهد، آمار و رویدادها
- مصاحبه با متخصصان

۱-۲- اهداف، سؤالات و فرضیات پژوهش

۱-۲-۱- اهداف

پژوهش مذکور همان‌گونه که در بخش‌های قبل مطرح شد به دنبال شناسایی الزامات سیاستی جهت پرداخت گرنه به پژوهشگران دکترای روزانه دولتی و پسادکترای از منابع موجود در وزارت عتف می باشد. به‌طورکلی اهداف این پژوهش شامل موارد زیر است:

الف) شناسایی چالش‌های پرداخت گرنه به پژوهشگران دکترای در دوره‌های روزانه دولتی و پسادکترای

ب) ارائه الزامات سیاستی جهت در نظر گرفتن چالش‌های شناسایی شده در پیاده‌سازی ساختار پرداخت گرنه به پژوهشگران دکترای و پسادکترای از منابع وزارت عتف

۱-۲-۲- سؤالات پژوهش

پژوهش مذکور در پی شناسایی الزامات سیاستی پرداخت گرنه توسط وزارت عتف به پژوهشگران دکترای روزانه دولتی و پسادکترای می‌باشد. بر این اساس سؤالات پژوهش شامل موارد زیر می‌باشد:

سؤال ۱: چالش‌های پیاده‌سازی پرداخت گرننت به پژوهشگران فعال در دوره دکترا و پسادکترا توسط

وزارت عتف چیست؟

سؤال ۲: الزامات سیاستی جهت پاسخگویی به چالش‌های شناسایی شده چه می‌باشد؟

۱-۳- روش شناسی پژوهش

روش‌شناسی پژوهش مذکور بر اساس استراتژی مطالعه موردی و با تأکید بر الگوی ین (۱۳۸۷) می

باشد. در این پژوهش از مطالعه موردی تک نمونه‌ای بهره گرفته می‌شود. در این پژوهش برای

بررسی و شناسایی الگوی نظری اولیه در ابتدا چالش‌های پیاده‌سازی پرداخت گرننت توسط وزارت

عتف شناسایی شد. در ادامه بر اساس چالش‌های شناسایی شده و از طریق مطالعه مستندات و

تجربیات پیشین، سلسله رویدادها و شواهد الگوی نظری اولیه ارائه شد. سپس الگوی نظری اولیه

بر اساس راهبرد مطالعه موردی و به طور ویژه مصاحبه با متخصصان تحلیل و بررسی و تبیین شد.

جزئیات روش پژوهش و گام‌های آن به تفصیل در جزئیات روش پژوهشی و گام‌های مورد

استفاده جزئیات در فصل سوم بیان شده است.

فصل دوم:

مروری بر مطالعات پیشین

۲-۱- مقدمه

در این فصل هدف مرور مطالعات پیشین پیرامون پرداخت گرنت به پژوهشگران دکترا و پسادکترا می‌باشد. بدین جهت در این فصل به بررسی مطالعات انجام شده برای دوره های دکترا و پسادکترا برای پژوهشگران تمام وقت فعال در دوره های رایگان مبتنی بر گرنت پرداخته شده است. سپس اقدامات انجام شده در ایران نیز بررسی شده است. بر اساس این مطالعات، فهرست چالش های شناسایی شده در ابتدای فصل ۴ ارائه گردید.

۲-۲- تجربیات بین المللی سازوکار پرداخت گرنت به پژوهشگران دکترا و

پسادکترا

دوره های دکترا و پسادکترا از جمله بخش های مهم در مسیر شغلی پژوهشگران است. در این بین داده ها برای پژوهشگران دوره دکترا بیش از دوره های پسادکترا می باشد و در دوره های پسادکترا با توجه به وابستگی شدید آن به سازمان بکارگیرنده و عدم رسمی بودن دوره، داده ها متنوع و پراکنده می باشد (آتاناسادیو^۱، ۲۰۱۸).

¹ Athanasiadou

نحوه بکارگیری و ویژگی های مترتب بر تخصیص گرنت به این پژوهشگران از اهمیت بالایی برخوردار است. هزینه های پیش بینی شده برای یک پژوهشگر پسادکتر یا دکتر به ویژه پژوهشگران پسادکتر در هزینه های حقوق و دستمزد در ایالات متحده با توجه به نوع دوره، نهاد حامی و منطقه جغرافیایی متفاوت است. در تحقیقی توسط آتاناسادیو (۲۰۱۸) از ۱۴۰۰۰ پژوهشگر دوره پسادکتر در ایالات متحده رابطه مستقیمی میان حقوق و دستمزد و سطح موسسه برقرار بوده است (آتاناسادیو، ۲۰۱۸). در مطالعات انجام شده در برخی از رشته ها، علائق پژوهشگران دکتر و پسادکتر برای ادامه شغل به صورت محققان دانشگاهی در حال کاهش است (ویسمن^۱، ۲۰۱۳؛ کمیته ابتکارات نسل آینده^۲، ۲۰۱۸).

به همین جهت نگرانی هایی در این زمینه در کشورهای مختلف شکل گرفته است. در ایالات متحده رویکردهای متفاوت نسبت به پژوهشگران منجر به قانون جهت ارائه این خدمات در سال ۱۹۷۴ شد (کنگره آمریکا، ۱۹۷۴). هر چند نتایج حاصل از این قانون به میزان کافی امیدبخش نبوده است. در مورد پژوهشگران دوره پسادکتر، چالش ها بیش از دانشجویان دکتر است. این پژوهشگران دارای شغل پژوهشی موقت و با امنیت شغلی کم هستند و به همین جهت پژوهشگران این دوره ها دارای استرس بالایی جهت ادامه شغل خود هستند (ان جی او، ۲۰۱۹). انجمن پژوهشگران پسا دکتر در کانادا^۳ نسبت به ایمن نبودن این مشاغل و حقوق آنها هشدار داده است که منجر به کاهش متقاضیان و نخبگان برای حضور در این دوره ها می شود و حتی منجر به مهاجرت از کانادا می شود. در نهایت، تردیدی وجود ندارد که ترکیب این عوامل در کنار دریافتی مالی محدود منجر به کاهش زمان حضور افراد در دوره های پسادکتر شده است به طوری که در برخی از مشاغل نیمه

¹ Weissmann

² Committee on the Next Generation Initiative

³ The Canadian Association of Postdoctoral Scholars'

عمر حرفه ای به کمتر از ۵ سال کاهش پیدا کرده است. در این گزارش چنین توصیه می کند: (۱) پژوهشگران پسادکتر باید به عنوان کارشناسان ماهر در حوزه خود استخدام شوند و حقوق دریافت کنند و با آنها به عنوان کارآموز برخورد نشود. (۲) شیوه های استاندارد استخدام پژوهشگران پسادکتر باید مورد بازنگری قرار گیرد تا شرایط مختلف زندگی را در بر بگیرد. (۳) به پژوهشگران پسادکتر امکان استخدام پاره وقت بدهند. (۴) محدودیت های زمانی سال ها از زمان دکتر را از شروط پسادکتر حذف کنند. (۵) در استخدام های پسادکتر از هزینه های جابجایی و ویزا پشتیبانی مالی کنند. (۵) باید دانشگاه ها را تشویق کنند تا دفاتری اختصاصی به پژوهشگران پسادکتر خود تحویل دهند (ان جی او، ۲۰۱۹). در این گزارش تاکید می شود که حقوق های محدود دوره های پسادکتر بایستی از طریق اجازه کار به صورت پاره وقت تا حدی جبران شود.

در تحقیقی موریتیر^۱ و همکاران (۲۰۲۰) در مورد دانشجویان و دانش آموختگان دکتر در بلژیک چنین بیان می کند. آیا دارندگان دکتر بیشتر از کارمندان دارای مدرک کارشناسی ارشد درآمد دارند؟. این سوالی است که بسیاری از داوطلبان بالقوه دکتر از خود می پرسند. بر اساس داده های نظرسنجی نیروی کار برای بلژیک، دارندگان مدرک دکتر ۴۹۰ یورو بیشتر از کسانی که دارای مدرک ارشد هستند، درآمد خالص دارند. همچنین فیش حقوقی دارندگان دکتر مرد نشان می دهد که حقوق خالص ۵۸۶ یورو در ماه بیشتر از حقوق دارندگان دکتر زن است. این تفاوت جنسیتی برای دارندگان دکتر بیشتر از کارمندان دارای مدرک کارشناسی ارشد است. این مطالعه ویژگی های مختلف موقعیت بازار کار کارکنان، از جمله رده حرفه ای، سابقه کار، مسئولیت نظارت، بخش، ساعات کار، اضافه کاری (بدون حقوق) و نوع قرارداد را در نظر می گیرد. تحقیقات مبتنی همچنین شواهدی را ارائه می دهد که مردان دارنده دکتر درآمد ناخالص بیشتری نسبت به دارندگان دکترای زن دارند (موریتیر

¹ Mortier

و همکاران، ۲۰۲۰؛ بوستن^۱ و همکاران، ۲۰۱۴). سوال دیگری که در این تحقیق مطرح شد آن است که آیا حقوق دارندگان دکترا شاغل در دانشگاه در قالب پژوهشگر پسادکترا تفاوت قابل توجهی با حقوق دارندگان دکترا که دانشگاه را ترک کرده اند دارد؟ گروه هی^۲ تحقیقی جهت مقایسه حقوق دانشگاهیان بلژیک با موقعیت های مشابه در بازار کار غیر آکادمیک انجام دادند. مشاغل به چهار دسته تقسیم شدند: موقعیت های شغلی پیش از دکترا یا پژوهشگر مرحله اول (تا ۴ سال سابقه). اولین دوره فوق دکترا (۴ تا ۷ سال سابقه)؛ دوره دوم پسا دکترا یا محقق مستقر (۸ - ۱۰ سال سابقه) و محقق برجسته (۱۰ سال سابقه تجربه). این مقایسه نشان داد که برای محققین مرحله اول و محققین مرحله دوم، حقوق تحصیلی با حقوق غیردانشگاهی مطابقت دارد. برای محققین تثبیت شده این موضوع به میزان کمتری صدق می کرد و حقوق غیر دانشگاهی بالاتر است (مورتیر و همکاران، ۲۰۲۰).

منگماتین^۳ (۲۰۰۰) موضوع را از زاویه دانشجویان دکترا بررسی می کند و در تحقیقی بیان می کند قرارداد ضمنی که بین مراکز دانشگاهی و تحقیقاتی با دانشجویان یا دانش آموختگان دکترا منعقد می شود ممکن است، تولید علمی را به دلیل عدم وجود انگیزه برای مشارکت دانشجویان خوب در تولید علم دانشگاهی کند نماید. هدف این مقاله بررسی انگیزه های دانشجویان برای سرمایه گذاری در مقطع دکترا و همچنین مدیران دانشگاه ها و مراکز تحقیقاتی برای بکارگیری دانشجویان دکترا است. در آغاز دهه ۱۹۹۰، مطالعات در سراسر جهان کمبود محققان ماهر را پیش بینی می کرد. از آنجا که رقابت اقتصادی بین کشورها بیش از پیش بر اساس توانایی آنها در نوآوری استوار است،

^۱ Boosten

^۲ Hey Group

^۳ Mangematin

این پیش‌بینی‌ها در مورد کمبود محققان آموزش‌دیده، جهت‌گیری جدیدی از سیاست‌های تحقیقاتی را القاء کردند. مقامات دولتی به طور فزاینده‌ای انگیزه‌های قوی برای آموزش فارغ‌التحصیلان دکترا فراهم می‌کنند. در فرانسه، تعداد کمک‌هزینه‌های دکترا در عرض ۴ سال دو برابر شد. همزمان با نرخ بالای بیکاری متخصصان جوان، این سیاست موفقیت‌آمیز بود. تعداد فارغ‌التحصیلان دکترا بین سال‌های ۱۹۸۹ و ۱۹۹۵ دو برابر شد. با این حال، ۵ سال پس از این پیش‌بینی کمبود، افزایش استخدام در تحقیقات دولتی یا خصوصی در حال کاهش است.

مخارج تحقیقاتی در کشورهای توسعه‌یافته تقریباً به ۲,۵ درصد از تولید ناخالص داخلی رسیده است. جهت‌گیری جدید سیاست‌های پژوهشی، ارتقای کارایی سازمان‌های پژوهشی است. با افزایش هزینه‌های پژوهشی همراه با افزایش تعداد فارغ‌التحصیلان دکترا منجر به وضعیت جدیدی شده است که در آن عرضه بیش از تقاضا برای متخصصان دارای مدرک دکترا است. دارندگان دکترا ممکن است در یافتن شغلی که مطابق با آموزش آنها باشد، با مشکل مواجه شوند. از سال ۱۹۹۰، به فارغ‌التحصیلان دکترا موقعیت‌های شغلی نامطمئن ارائه می‌شود و شکاف بین افرادی که دارای موقعیت دائمی هستند و افرادی که اشتغال ناقص دارند در حال افزایش است (منگماتین، ۲۰۰۰).

مک‌آلپاین^۱ (۲۰۱۸) برخی از ابعاد نامشهود تجربیات پسا دکترا را با تمرکز بر شش جنبه بررسی می‌کند. اول، تنوع در انواع کارهای پسادکترا است که محققان، توسعه‌دهندگان دانشکده و سیاست‌گذاران اغلب از آن غافل می‌شوند. این به عدم تطابق بین منابع مالی و مسیر شغلی مطمئن مربوط می‌شود زیرا اکثر پژوهشگران پسادکترا به تأمین مالی متوسط وابسته هستند. علاوه بر این، موسسات ممکن است دلیل کمی برای سرمایه‌گذاری ببینند، زیرا اغلب پسادکترها به این شغل به عنوان

¹ Mcalpine

جایگاهی موقت برای شغل های بهتر می نگرند (لارسن^۱ و همکاران، ۲۰۱۲). دوم، عاملیت و نقش الهام بخشی و روانی مساله است. سوم، عدم آگاهی آشکار از مشاغل جایگزین، مانعی برای افراد بود که دیدگاه مثبت تری نسبت به کار فراتر از آکادمی داشته باشند. برنامه های دکترا و توسعه حرفه ای برای پسادکترها باید صریحاً به گزینه های شغلی غیر آکادمیک و واقعیت های شغلی دانشگاهی بپردازد. فعالیت ها می توانند شامل پانل های شغلی باشند که در آن فارغ التحصیلان دکترا با مسیرهای مختلف سؤالات را مطرح می کنند. همچنین، فرصت های رسمی و حمایت مالی برای دوره های کارآموزی خارج از آکادمی با توجه به شواهدی مبنی بر اینکه چنین تجربیاتی ممکن است فرصت های شغلی جدیدی را ایجاد کند، می تواند ارائه شود (کروز کاسترو^۲ و سانز منندز، ۲۰۰۵).

این موضوع کاوش شغلی و تصمیم گیری در کنار موضوع دیگری است، امیدها و آرزوهای افراد برای زندگی شخصی شان. عدم همسویی بین این دو ممکن است باعث شود افراد از آینده تحصیلی دور شوند. به عبارت دیگر نمی توان از تأثیر عوامل شخصی در تصمیم گیری غافل شد. این نشان دهنده نیاز به آگاهی بیشتر و ادغام در هر گونه حمایت شغلی سازمانی، چه سیاست ها و چه پیشنهادات توسعه حرفه ای است. ممکن است بازنگری سیاست های منابع انسانی سازمانی مفید باشد تا اطمینان حاصل شود که پسادکترها از نظر آموزش و مزایای شخصی در مضیقه نیستند. به عنوان مثال، آنها می توانند آموزش هایی را به طور خاص برای پسادکترها ارائه دهند و شامل پیشنهاداتی باشد که شامل رسیدگی به مسائل خانوادگی و شخصی، مشاغل جایگزین، و مشاوره در داخل و خارج از دانشگاه می شود. پنجم، در حالی که بهره گیری از پژوهشگران مهاجر ارزشمند تلقی می شود، می تواند مخمل باشد و همیشه امکان پذیر نیست. اگر واقعاً آنقدر مهم است که تصور

^۱ Laursen

^۲ Cruz Castro

می شود (کیم و لاک، ۲۰۱۰)، ممکن است لازم باشد ماهیت چنین فرصت هایی تجدید نظر شود. در حالی که اکثر مهاجران برای دوره های زمانی طولانی به کشورها نقل مکان کردند، ایجاد فرصت های مالی برای بازدیدهای بین المللی کوتاه تر (با مقداری آماده سازی از قبل) ممکن است یکی از راه هایی باشد که از طریق آن چنین تجربیات سودمندی می توانند در دسترس تر و مفیدتر باشند - هم در سطوح دکترا و هم در سطوح پسادکترا. ششم، مفاهیم مربوط به دانش سیاست و تأثیر آن بر کار وجود دارد.

در تحقیقی دیگر از نظر اسمال^۱ (۲۰۱۲) تعادل شغل یک چالش اساسی برای فوق دکترا است. انجام تعهدات پروژه ای که در حال حاضر حقوق شما را پرداخت می کند ضروری است. اما در عین حال پژوهشگران پسادکترا باید کارهای قبلی را از طریق فرآیند انتشار پیش ببرند، که اغلب مستلزم تجدید نظرهای متعدد است. نوشتن درخواست های کمک هزینه و درخواست و مصاحبه برای مشاغل هیئت علمی فعالیت های ضروری است. دو سال بودجه پسادکترا به سرعت تمام می شود. این مسئولیت های اضافی برای مشاغل آنها به اندازه تعهدات در قبال مشاغل تمام وقت، وقت گیر است. به همین جهت نظام پرداخت به این پژوهشگران دارای اهمیت می باشد.

کورنل^۲ (۲۰۱۸) تصویری از تجربیات دانشجویان دکترا در حال تحصیل در انگلستان ترسیم می کند. متوسط ساعات کاری دانشجوی دکترا ۴۷ ساعت در هفته است. این میزان ۵۰٪ بیشتر از میانگین دانشجویان کارشناسی و سه ساعت در هفته کمتر از میانگین اعضای هیات علمی است. همچنین یک پنجم آنها در کنار دکترا شغلی دیگر دارند که برای تامین هزینه های زندگی است. ۶۳٪ کمتر

¹ Small

² Cornell

از یک ساعت در هفته به استاد راهنمای خود مراجعه می کنند. متوسط دانشجوی دکترا مورد بررسی در این گزارش مبلغی معادل حداقل دستمزد ملی برای کاری که انجام می دهد دریافت نمی کنند. با توجه به اینکه پژوهشگران مقطع کارشناسی ارشد به عنوان دانشجو طبقه بندی می شوند، هر درآمدی می تواند به عنوان یک امتیاز برای تحصیل آنها تلقی شود. اگرچه بسیاری از آنها بودجه دریافت می کنند، بسیاری از آنها بودجه دریافت نمی کنند. با این حال، مشخص است که دانشجویان دکترا غالباً تحت فشار برای انجام وظایف اضافی در کنار تحصیل هستند. از دانشجویان دکترا اغلب انتظار می رود که کار خود را در مجلات منتشر کنند، که به وضعیت پژوهشی مؤسسه و عملکرد پژوهشی کمک می کند. همچنین عموماً انتظار می رود که اعضای کلیدی گروه های تحقیقاتی خود باشند و از دانش و تخصص منحصر به فردی که از تحقیقات خود به دست می آورند برای کمک به سایر اعضای تیم خود استفاده کنند. علاوه بر این، آنها ملزم به رعایت مهلت های مؤسسه خود هستند. در بسیاری از کشورهای دیگر اروپا، دانشجویان دکترا به جای دانشجو، کارمند(پژوهشگر) قراردادی هستند. به عنوان مثال، در سوئد، نروژ و دانمارک، دانشجویان دکترا شاغل به ترتیب حدود ۲۵۰۰۰ پوند، ۳۵۰۰۰ پوند و ۳۸۰۰۰ پوند در سال دریافت می کنند. در هلند و آلمان، که تعداد زیادی از دانشجویان دکترا کارمند هستند، حقوقی از ۱۶۰۰۰ پوند تا ۳۰۰۰۰ پوند در سال وجود دارد.

پولژاک^۱ (۲۰۰۹) بر کمیابی داده های مربوط به مشاغل پژوهشگران پسا دکترا تاکید دارد. این مطالعه در ایالات متحده آمریکا نشان می دهد که افراد بیش از آنچه که می خواهند در پست های پسادکترا باقی می مانند، زیرا به سختی می توان سمت هیئت علمی را به دست آورد. اولویت های اصلی، موقعیت شغلی، حقوق و فرصت های آموزشی است و اکثریت فارغ التحصیلان پسادکترا علیرغم

¹ Puljak

وجود فرصت‌های شغلی دلسردکننده در دانشگاه، مایلند در دانشگاه باقی بمانند. نتایج این مطالعه حاکی از آن است که ممکن است برای دوره پسادکترای فرصت‌های آموزشی و شغلی مناسب با حقوق مکفی در دانشگاه فراهم نشود که این امری است که نهاد دانشگاهی باید به آن توجه بیشتری داشته باشد. روک^۱ (۲۰۱۰) با استفاده از داده‌های نظرسنجی از بیش از ۴۰۰ دانشجوی دکتری علوم و مهندسی نشان می‌دهد ترجیحات شغلی پژوهشگران دکترای و پسادکترای به ترجیحات علمی آنها مرتبط می‌باشد.

یانگ و همکاران (۲۰۱۵) در تحقیقشان بیان می‌کنند که تعداد محققین پسادکترای در دهه گذشته به طرز چشمگیری افزایش یافته است. به دلیل محدودیت تعداد فرصت‌های شغلی هیات علمی و سطوح عمومی حقوق، نقش و ارزش پسادکترای در حال تغییر است. این مطالعه با استفاده از نمونه‌ای از پاسخ‌دهندگان با داده‌های مستمر در نظرسنجی از دریافت‌کنندگان دکترای از سال ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۸، نشان می‌دهد که تکمیل موقعیت پسادکترای به کار در مؤسسات آموزشی و تضمین یک انتصاب شغلی در دانشگاه کمک کرده است. همین امر منجر به انعطاف پذیرتر شدن حقوق‌های پسادکترای شده است. همچنین در تحقیقی نقی زاده و همکاران (۲۰۲۱) بر اهمیت تمام وقت بودن این پژوهشگران برای توسعه نوآوری در مناطق کمتر برخوردار تاکید کرده اند.

یوسفی اقدم (۱۳۹۴) بر توسعه هویت حرفه‌ای دانشجویان دکترای در ایران پرداخته است. در این مقاله بر اهمیت توسعه هویت حرفه‌ای این دانشجویان به عنوان پژوهشگر تاکید می‌کند. ده سرخی و همکاران (۱۳۹۴) به نظام پذیرش دانشجویان در دوره دکتری مانند رویکرد مدیریت منابع انسانی به شغل و شاغل می‌نگرند و تلاش می‌کنند تا این دیدگاه به بدنه دانشگاهی القا شود، چرا که

¹ Roach

پذیرش دانشجویان دوره دکتری را نیز همانند به کارگیری افراد برای شغلی خاص می داند قلمکاری و همکاران (۱۳۹۸) بر اهمیت مسائل شغلی و امور مالی تأکید می کند. رباطی و همکاران (۱۳۹۳) به موضوع واکاوی برنامه درسی پنهان در دوره های دکترا پرداخته اند. همچنین یونسی (۱۳۹۵) به نگرش های مختلف جهت جذب پژوهشگران دکترا پرداخته است. کینخا و همکاران (۱۳۹۸) و سلیمی و همکاران (۱۳۹۸) بر کیفیت آموزش و کارکردهای ارشادگری حرفه ای تأکید نموده اند.

در مجموع در مطالعات سایر کشورها می توان به نتایج زیر دریافت:

الف: پرداخت حقوق به دانشجویان دکترا و پسادکترا جزئی از برنامه دانشگاه ها می باشد.

ب: دانشجویان دکترا و پژوهشگران پسادکترا به عنوان پژوهشگر به حساب می آیند و انتظارات یک پژوهشگر از آنها در محیط کاری وجود دارد.

ج: دولت ها در پرداخت حقوق دانشجویان دکترا و پژوهشگران پسادکترا حمایت های جدی می نمایند. ولی افزایش سهم هزینه های تحقیق و توسعه و همچنین محدودیت های شغلی نگرانی هایی را در دانشجویان دکترا و پژوهشگران پسادکترا ایجاد نموده است.

د: میزان حقوق دانشجویان دکترا و پژوهشگران پسادکترا در دانشگاه های مختلف در هر کشور متفاوت است و کشورها برای حل این چالش به سمت ایجاد سازوکارهای واحدی حرکت نموده اند. این سازوکارها در دوره های دکترا تا حدی موفق بوده است ولی در دوره های پسادکترا موفقیت کمتری داشته است.

۲-۳- تجربیات ملی در زمینه پرداخت گرنت به پژوهشگران دکترا و پسادکترا

پرداخت پژوهانه به دانشجویان دکترا از اواخر دهه ۸۰ مطرح شده است و معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری در این زمینه اقداماتی نموده است. البته پرداخت پژوهانه یا حقوق به دانشجویان

دوره های تخصصی و دکترای تخصصی دانشگاه های علوم پزشکی امری مرسوم است ولی در وزارت علوم این امر سابقه ای طولانی و موفق ندارد. در سال ۱۳۸۸ با همکاری معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری برای اولین بار پرداخت رسمی پژوهانه به میزان ۵ میلیون تومان آغاز شد. در تاریخ ۱۳۸۸/۸/۲۶ توافقنامه ای میان وزارت علوم و معاونت علمی و فناوری رئیس جمهور برای پرداخت پژوهانه منعقد شد و در تاریخ ۱۳۸۸/۱۱/۲۱ شیوه نامه آن توسط معاونت پژوهش و فناوری وزارت علوم به دانشگاه ها ابلاغ شد (پیوست شماره ۱). حضور تمام وقت (حداقل ۳۰ ساعت در هفته در محل موسسه)، عدم اشتغال به کار و ارائه گزارش های مستمر را می توان از جمله وظایف دانشجویان قلمداد نمود. البته پرداخت این پژوهانه در قالب حقوق ماهیانه نبود. پرداخت پژوهانه طی دو نوبت فراخوان در هر سال تقریبا تا پاییز ۹۱ ادامه داشت و طی هفت دوره جمعا ۷۸ میلیارد تومان پژوهانه به ۱۷ هزار و ۶۰۵ دانشجوی دکترا واجد شرایط اعطا شد (ایسنا، ۱۳۹۴). در سال ۹۲ با وجود اعلام فراخوان، پرداخت پژوهانه صورت نپذیرفت و دیگر اجرایی نشد. با توقف پرداخت پژوهانه دانشجویان دکترا، وزارت عتف در آبان ماه سال گذشته دستور العمل اعطای «وام ویژه دانشجویان دکترا تخصصی» را به دانشگاهها ابلاغ کرد. بر اساس این دستورالعمل، این وام ویژه با اهدافی مشابه اعطای پژوهانه دکترا (حمایت از دوره های دکترا، کاهش دغدغه دانشجویان، ارتقاء بهره وری، بالابردن سطح کیفی تحصیل، بهره برداری بهتر از ظرفیت علمی نسل جوان به معاضدت با این دوره ها و افزایش انگیزه در جامعه دانشجویی) پرداخت می شود با این تفاوت که برخلاف پژوهانه بلاعوض نیست و دانشجویان ظرف سه سال پس از فراغت از تحصیل باید نسبت به بازپرداخت اقساطی آن اقدام کنند و از طرف دیگر از طریق صندوق رفاه دانشجویان و البته باز هم منحصرأ به دانشجویان دکترا تخصصی روزانه دانشگاههای دولتی و پس از گذراندن امتحان جامع

پرداخت می شود. این آئین نامه نیز چنان سخت گیرانه نوشته شده بود که اجرای آن را منتفی می نمود. به طور مثال داشتن ضامن برای دریافت وام یکی از این موارد بود.

این شرایط تا پایان سال ۱۳۹۹ ادامه پیدا کرد تا در بودجه سال ۱۴۰۰ از محل فروش اموال و دارایی های دولت و در صورت تحقق آن ۵۰ میلیارد تومان در بودجه سال ۱۴۰۰ برای پژوهانه ماهیانه پیش بینی شد. ویژگی این مصوبه این بود که برای اولین بار پژوهانه به صورت ماهیانه و در قالب حقوق پیش بینی شده بود. این بودجه نیز در ۹ ماه اول سال ۱۴۰۰ تاکنون پرداخت نشده است.

در مورد تامین مالی پژوهشگران پسادکتر نیز صندوق پژوهشگران و فناوران اقدام به تامین مالی تعدادی از پژوهشگران در دانشگاه ها نموده است. حمایت های صندوق در قالب زیر می باشد (صندوق پژوهشگران و فناوران، ۱۴۰۰):

- دوره پسادکتر مستقل ویژه فارغ التحصیلان برتر دانشگاه ها / مراکز تحقیقاتی کشور
- دوره پسادکتر ویژه که فارغ التحصیلان بسیار شاخص دانشگاه ها / مراکز تحقیقاتی کشور را تحت پوشش قرار می دهد
- دوره پسا دکتر فناورانه که فارغ التحصیلان برتر دانشگاه ها / مراکز تحقیقاتی کشور با قابلیت همکاری با صنعت یا شرکت های دانش بنیان را جهت فعالیت تحقیقاتی دانش بنیان با مرتبط با صنعت (با TRL بالای ۵) تحت پوشش قرار می دهد.
- دوره پسادکتر بنیاد نخبگان
- دوره پسا دکتر که فارغ التحصیلان برتر دانشگاه ها / مراکز تحقیقاتی کشور را به منظور حمایت متوازن و بر اساس انعقاد تفاهم نامه با برتر دانشگاه ها / مراکز تحقیقاتی کشور تحت پوشش قرار می دهد.

- دوره پسادکترا که توسط صاحبان کرسی در صندوق معرفی می شوند.
- پسادکترا فراخوان های ویژه که بر اساس ضرورت های پژوهشی کشور و دوره های زمانی خاص؛ از طریق سایت صندوق اعلام می گردد. این فراخوان ها پژوهش های پژوهشگران در موضوعات خاص را تحت پوشش قرار می دهد.

همچنین معاونت پژوهش و فناوری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری از سال ۱۳۹۹ از منابع خود اقدام به تامین مالی جهت دوره های پسادکترا در حوزه علوم پایه نمود. همچنین در آبان ۱۳۹۹ آئین نامه بکارگیری پژوهشگران پسادکترا در وزارت علوم تصویب و به دانشگاه ها ابلاغ گردید که مهمترین ویژگی آن ایجاد سقف سنی و تمام وقت بودن دانشجویان است. همچنین میزان پرداخت حقوق ماهیانه منوط به مصوبه هیات امنای مراکز آموزش عالی شد (پیوست شماره ۲).

به طور کلی جمع بندی از تامین مالی دوره های دکتری و پسادکترا را می توان اینگونه بیان نمود:

الف: در هیچ زمانی منابع پایداری برای این پرداخت ها پیش بینی نشده است.

ب: پرداخت پژوهانه به صورت ماهیانه نبوده است.

ج: پژوهشگر بودن و شغل بودن دانشجویان دکترا و پسادکترا به رسمیت شناخته نشده است.

د: زیر نظام گرنت به زیر نظام های جذب پژوهشگران، ترفیع و ارتقاء اعضای هیات علمی متصل نشده است.

فصل سوم:

روش‌شناسی پژوهش

۳-۱- مقدمه

در این فصل به روش پژوهش پرداخته می‌شود و ابعاد و ویژگی‌های روش‌های بکار گرفته تشریح شده است. در این فصل گام‌های پژوهش به همراه جزئیات آن تشریح شده است. البته نتایج مربوط به راهبرد مطالعه موردی در فصل چهارم به صورت تفصیلی تشریح شده است. پژوهش را می‌توان تلاشی منظم و سازمان‌یافته برای بررسی مساله‌ای خاص که به یک راه‌حل نیاز دارد توصیف کرد (سکاران، ۱۳۸۱).

یکی از مهم‌ترین مراحل پژوهش‌های علمی انتخاب روش پژوهش متناسب با پژوهش است. که در این پژوهش سعی شد با توجه به ویژگی‌های تحقیق، روش متناسب انتخاب گردد که در ادامه چرایی و دلایل آن بیان شده است.

در این فصل تلاش شده است روش دستیابی به هدف پژوهش که شناسایی راهکارهای سیاستی جهت تامین مالی مبتنی بر گرنت پژوهشگران دکترا و پسادکترا است، تشریح گردد. در این پژوهش از راهبرد مطالعه موردی تک نمونه‌ای استفاده گرفته شد.

در ادامه بر اساس راهبرد مطالعه موردی ین (۱۳۸۷) گام‌های مختلف پژوهش و روش‌شناسی مرتبطی با آن بیان شده است.

۲-۳- سؤال‌ها و گام‌های پژوهش

همانگونه که کیوی (۱۳۸۶) بیان می‌کند، روش، شیوه پیش رفتن به سوی یک هدف است. به همین جهت بر اساس سؤالات پژوهش در ابتدا از طریق بررسی مطالعات پیشین، مشاهده سلسله شواهد، رویدادها و آمارها و مصاحبه با کانون خبرگان چالش‌های تامین مالی مبتنی بر گرنٹ برای پژوهشگران دکترا و پسادکترا شناخته و الگوی نظری اولیه مرتبط با الزامات سیاستی جهت پاسخ به چالش‌های شناسایی شده ارائه شد. در گام بعد الگوی نظری اولیه شناسایی شده بر اساس راهبرد مطالعه موردی مورد بررسی بیشتر قرار گرفت. تحلیل دقیق الگوی نظری اولیه و سپس بررسی نمونه‌های مشابه انجام شده در کشور بر کیفیت ارائه الگوی نهایی افزوده است.

در ادامه بر اساس سؤالات، سعی شده است روش‌شناسی بکار رفته بیان شود.

سؤال ۱: چالش‌های پیاده‌سازی پرداخت گرنٹ به پژوهشگران فعال در دوره دکترا و پسادکترا توسط وزارت عتف چیست؟

سؤال ۲: الزامات سیاستی جهت پاسخگویی به چالش‌های شناسایی شده چه می‌باشد؟

۳-۳- طرح کلی پژوهش

با توجه به سؤال پژوهش که به شناسایی و تدقیق الزامات پیاده‌سازی پرداخت گرنٹ به پژوهشگران فعال در دوره دکترا و پسادکترا توسط وزارت عتف می‌پردازد، داده‌های مورد نیاز در این مطالعه بیشتر از نوع داده‌های کیفی می‌باشد.

با توجه به ویژگی‌های پژوهش مذکور که بر چگونگی و چرایی مطالب می‌پردازد و رفتار رویداد که قابل کنترل نمی‌باشد و نمی‌توان در رفتار ذی‌نفعان هیچ نوع دست‌کاری یا تغییری ایجاد نمود، مطالعه موردی از اولویت بیشتری برخوردار است (ین، ۱۳۸۱). به دلیل آنکه پژوهش مذکور به دنبال

شناسایی الزامات سیاستی جهت پیاده‌سازی نظام پرداخت گرننت به پژوهشگران فعال در دوره دکترا و پس‌ادکترا توسط وزارت عتف است، از روش مطالعه موردی استفاده شد. نظریه‌سازی از مطالعات موردی نوعی راهبرد تحقیقاتی معتبر است (آیزنهارت، ۱۹۸۹). یک مطالعه موردی تک نمونه‌ای، تصویری از مورد می‌سازد که براساس اطلاعات سطوح مختلف فراوانی است (دیوید دواس، ۱۳۸۷). مطالعات موردی تک نمونه‌ای پیرامون سیاست‌گذاری‌های کلان شامل چند سطح یا جزء هستند و مورد کاو یا همان پژوهشگر سعی می‌کند آن مورد را از زوایای مختلف موردبررسی و تحلیل قرار دهد و بر این اساس به ارائه الگوی نظری نهایی خود بپردازد. مطالعه موردی تک نمونه‌ای برای طرح‌ها و شرایط گوناگون مناسب است (ین، ۱۳۸۷). بر اساس الگوی مطالعه موردی ین (۱۳۸۱)، گام‌های پژوهش مطابق شکل شماره ۳-۱ طراحی شده است.

شکل ۳-۱. گام‌های مطالعه موردی تک نمونه‌ای (ین، ۱۳۸۱)

۳-۴- گام‌های اجرای راهبرد مطالعه موردی

روش‌شناسی پژوهش مذکور با تأکید بر روش مطالعه موردی الگوی ین (۱۳۸۱) می‌باشد. در ادامه به طور مختصر اقدامات انجام شده در هر گام ارائه شده است.

۳-۴-۱- گام اول: مشخص نمودن سؤالات پژوهش

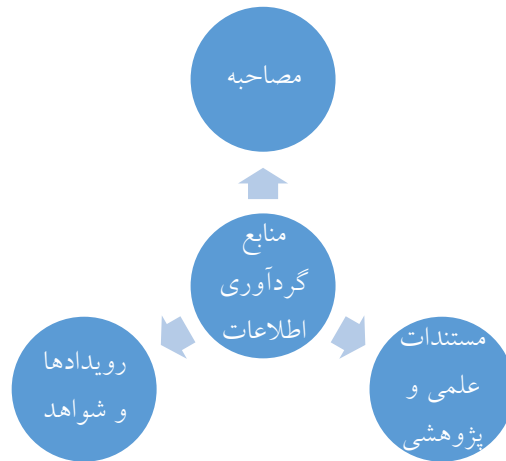
گام اول در هر مطالعه موردی، مطرح کردن سؤال‌های مشخص برای پژوهش و ارائه آن در آغاز مطالعه موردی است. در این پژوهش سؤال‌های اصلی این است که چالش‌های پرداخت گرنیت به پژوهشگران فعال در دوره دکترا و پسادکترا توسط وزارت عتف چیست؟. سؤال دوم نیز الزامات سیاستی جهت مواجهه با چالش‌های مذکور است.

همان‌گونه که در سؤال پژوهش مطرح شد، این پژوهش به دنبال یافتن الزامات سیاستی برای چالش‌های پیاده‌سازی پرداخت گرنیت به پژوهشگران فعال در دوره دکترا و پسادکترا توسط وزارت عتف می‌باشد. پس از مشخص شدن سؤال پژوهش حال باید به سمت ارائه الگوی نظری اولیه جهت پاسخگویی به سؤال پژوهش حرکت نمود.

۳-۴-۲- گام دوم: ارائه الگوی نظری اولیه

در روش مطالعه موردی و بر اساس رویکردین (۱۳۸۱) الگوی نظری اولیه، محتوای اولیه ای است که در ادامه تحقیق با تدقیق آن ابعاد سوال های پژوهش به طور شفاف تری تبیین می شود. در این پژوهش سعی شد ابتدا چالش‌ها شناسایی و سپس الگوی نظری اول مشتق بر الزامات سیاستی جهت پاسخ به چالش‌های شناسایی شده ارائه شود.

برای احصاء چالش‌ها از سه منبع اصلی استفاده گردید تا با ایجاد رویکردی سه‌گانه به اطمینان از نتایج حاصل افزوده شود. منابع اصلی کسب اطلاعات شامل مصاحبه با سیاست‌گذاران، مجریان، رویدادها و شواهد و مستندات پیشین می‌باشد.

شکل ۳-۲. منابع گردآوری اطلاعات

در شناسایی چالش‌های پیاده‌سازی پرداخت گزنت به پژوهشگران فعال در دوره دکترا و پسادکترا توسط وزارت عتف در ابتدا بر اساس مطالعه مستندات پیشین که در بخش‌های گذشته ذکر شد و همچنین مصاحبه عمیق با سیاست‌گذاران و مدیران همچون وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و رویدادها و شواهد مشاهده شده فهرستی از چالش‌های اولیه شناسایی شدند.

در این مرحله تعداد ۷ مصاحبه با متخصصان امر انجام شده است و نظرات آن‌ها بر روی فهرست چالش‌های شناسایی شده اولیه که از مطالعات پیشین، آمار، شواهد و رویدادها بدست آمده بود، دریافت گردید. مصاحبه‌شوندگان اولیه شامل ۳ نفر از سیاست‌گذاران، ۴ نفر متخصص سیاست‌گذاری علم و فناوری و مدیریت آموزش عالی بودند.

در این مرحله و پس از شناسایی چالش‌های کلیدی که بر اساس مطالعه مستندات، بررسی سلسله شواهد و رویدادها، نظرات خبرگان حاصل شد و سپس الگوی نظری اولیه ارائه شد.

۳-۴-۳- گام سوم: بررسی، تحلیل و تدقیق الگوی نظری اولیه

در این مرحله هدف بدست آوردن بینش و فهم عمیق از الگوی نظری اولیه ارائه شده است. در واقع درک دقیق از چگونگی تحقق کارکردها در توسعه این روابط دارای اهمیت فراوانی می‌باشد. فرآیند

تحلیل در این پژوهش بدین گونه بود که پس از بررسی نتایج پیشین حاصل از مطالعات و مصاحبه‌های اکتشافی اولیه، در ابتدای مصاحبه نتایج دستاوردهای پیشین ارائه شد و سپس با توجه به الگوی نظری اولیه، نظرات و دیدگاه‌های متخصصین دریافت گردید. در انتها نیز از مصاحبه‌شونده درخواست گردید اگر موردی باقی مانده است آن را بیان نمایند. سپس مصاحبه‌ها پیاده‌سازی شدند. بر اساس سؤالات پژوهش و عوامل شناسایی شده در مطالعات، مصاحبه‌ها تحلیل شدند. مصاحبه‌ها در قالب جلسات رسمی و غیر رسمی برگزار شده است. همچنین مطالعات میدانی و پرسشنامه و آزمون‌های آماری می‌تواند کمک‌کننده پژوهشگر باشد (ین، ۱۳۸۷؛ نقی زاده، ۱۳۹۸). آنچه در ارائه نتایج تحقیق مهم است، نمایش میزان کفایت شواهد ارائه شده است. به همین جهت عموماً پژوهشگر بهتر است در صورت امکان‌پذیری از رویکرد سه وجهی استفاده نماید. این بدان معنی است که برای اثبات روایت نظری خود باید از سه ابزار استفاده نموده باشد.

نتایج حاصل از این گام در بخش چهارم گزارش (نتایج حاصل از اجرای راهبرد مطالعه موردی) ارائه شده است.

۳-۴-۱- مصاحبه‌های اکتشافی

مصاحبه با خبرگان چه در بخش دوم روش‌شناسی که مرتبط با تهیه الگوی نظری اولیه می‌باشد و چه در تدقیق الگوی اولیه و ارائه الگوی نهایی دارای اهمیت کلیدی است و یکی از منابع مهم تحلیل می‌باشد. گردآوری نظرات یا مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته با مطلعین کلیدی که در این مطالعات رایج است در دستور کار قرار گرفت. در این پژوهش دیدگاه‌های ۲۱ خبره در گام سوم گردآوری شد. در مورد مصاحبه‌شوندگان باید اشاره نمود که متخصصان مذکور از میان سیاست‌گذاران، مدیران ارشد و اعضاء هیات علمی با رشته‌ها و فعالیت‌های مرتبط انتخاب شده‌اند. انتخاب

مصاحبه‌شوندگان از طریق نظرخواهی از متخصصان و دست‌اندرکاران و با لحاظ شاخص تجربه و از طریق روش گلوله برفی یا شناسایی مستقیم انجام شد. جدول شماره ۳-۱ اطلاعات جمعیت شناختی مصاحبه‌شوندگان را نشان می‌دهد.

جدول ۳-۱. ویژگی‌های جمعیت شناختی مصاحبه‌شوندگان

تعداد	سابقه اصلی افراد
۸	مدیران وزارت عتف و سایر دستگاه‌های سیاستگذار
۱۳	متخصص سیاست‌گذاری

تمامی مصاحبه‌ها ثبت شده‌اند تا در بخش چهارم گزارش مورد ارجاع قرار گیرند. از علل استفاده از مصاحبه نیمه ساختاریافته در قالب رسمی یا غیر رسمی می‌توان به این علت اشاره کرد که در ابتدا عامل و چارچوب و توضیحی کامل از پژوهش به مصاحبه‌شوندگان ارائه می‌گردید و در ادامه از آن‌ها خواسته می‌شد ضمن پاسخ به سؤالات مشخص آزادانه در مورد عوامل و چارچوب اظهارنظر کنند.

۳-۴-۴- گام چهارم: اعتبارسنجی پژوهش

گام چهارم، اعتبارسنجی پژوهش می‌باشد. بر اساس دیدگاه یین (۱۳۸۷)، باید چهار ویژگی مطرح شده برای ارزیابی کیفیت مطالعه موردی برآورده گردد. این چهار ویژگی شامل اعتبار سازه‌ای، اعتبار درونی، اعتبار بیرونی و قابلیت اعتماد می‌باشد. یین (۱۳۸۷) اقدامات خاصی را برای آزمون پژوهش‌های موردی ارائه نموده است که در جدول شماره ۳-۷ ارائه شده است.

جدول ۳-۲. آزمون‌های چهارگانه اعتبارسنجی در پژوهش‌های موردی (مستخرج شده از نقی

زاده، ۱۳۹۸)

آزمون‌ها	تعریف	روش‌ها در مطالعه موردی	مرحله بکارگیری هر تاکتیک در پژوهش
اعتبار سازه‌ای	اعتبار سازه‌ای به معنی انتخاب مقیاس‌های (اندازه‌گیری) عملیاتی درست برای مفهوم مورد مطالعه می‌باشد و باید نشان داده شود که عوامل انتخاب شده واقعاً انعکاس‌دهنده مفهوم مورد نظر است.	مدارک از منابع مختلف جمع‌آوری و استفاده گردد. زنجیره‌ای از شواهد فراهم شود. از افراد مطلع کلیدی برای مطالعه و نقد گزارش مطالعه موردی استفاده شود.	گردآوری داده‌ها گردآوری داده‌ها تهیه گزارش پژوهش
اعتبار درونی	اعتبار درونی در مطالعات موردی به اعتمادپذیری و موجه بودن یافته‌ها و نتایج پژوهش دلالت دارد.	مقایسه الگوها انجام شود. تبیین‌های مورد نیاز ساخته شود. الگوهای منطقی در تحلیل مورد استفاده قرار گیرد.	تحلیل داده‌ها تحلیل داده‌ها تحلیل داده‌ها
اعتبار بیرونی	اعتبار بیرونی در واقع تعیین دامنه‌ای است که یافته‌های پژوهش در آن معتبر است.	الگو در سایر موارد نیز مورد بررسی قرار گیرد.	طراحی پژوهش
قابل اعتماد بودن پژوهش (پایایی)	اعتمادپذیری نشان دادن این واقعیت است که رویه‌های پژوهش قابل تکرار با نتایج مشابه می‌باشد.	برای مطالعه موردی از یک پروتکل مدون استفاده شود. یک پایگاه داده برای مطالعه موردی ایجاد کنید.	گردآوری داده‌ها گردآوری داده‌ها

در ادامه بر اساس دیدگاه‌های ین (۱۳۸۷) و بر اساس تبیین نقی زاده (۱۳۹۸، ۲۰۲۱) جزئیات آزمون‌ها چنین ارائه شده است:

آزمون اعتبار سازه‌ای

اعتبار سازه‌ای به معنی انتخاب مقیاس‌های (اندازه‌گیری) عملیاتی درست برای مفهوم مورد مطالعه می‌باشد. پژوهشگر برای ایجاد اعتبار باید عواملی را مورد مطالعه قرار دهد که در راستای هدف پژوهش است (نقی زاده، ۱۳۹۶). در این پژوهش این عوامل الگوی نظری اولیه الزامات سیاستی پیاده‌سازی پرداخت گزنت به پژوهشگران فعال در دوره دکترا و پسادکترا توسط وزارت عتف را شامل می‌شود. در ادامه نیز باید نشان داده شود که عوامل انتخاب شده واقعاً انعکاس‌دهنده مفهوم مورد نظر است. برای این منظور و بر اساس جدول بالا که توسط ین (۱۳۸۷) ارائه شده است، سه راهکار پیشنهاد شده است. در این پژوهش هر سه راهکار مطرح شده توسط ین (۱۳۸۷) در جدول بالا انجام شده است. اجماع سه سویه یا سه وجهی انجام شده است (در اجماع سه سویه اگر نتایج سه منبع پژوهش با هم تناسب و انطباق داشته باشند، نتیجه حاصل شده اعتبار مناسبی خواهد داشت).

آزمون اعتبار درونی

اعتبار درونی در مطالعات موردی به اعتمادپذیری و موجه بودن یافته‌ها و نتایج پژوهش دلالت دارد (نقی زاده، ۱۳۹۶). برای اینکه بتوان برای تبیین‌ها، اعتبار درونی مناسب را ایجاد نمود سعی می‌شود شواهد از منابع چندگانه استفاده شود. به طور مثال چندین نفر از سطوح و بخش‌های مختلف مرتبط با هر پیاده‌سازی سند (سیاست‌گذاران، مجریان، متخصصان، فعالان دانشگاهی) با سؤالات یکسان مورد گفتگو قرار می‌گیرند و نظرات و تجارب مختلف گردآوری می‌شود. نتایج بدست آمده

از مصاحبه‌ها و پیمایش از طریق پرسشنامه با داده‌های حاصل از منابع دیگر مثل مستندات علمی، گزارش‌ها و سایر منابع تطبیق داده می‌شود تا صحت ادعاهای مطرح‌شده موردبررسی قرار گیرد(نقی زاده، ۱۳۹۶).

در مرحله طرح پژوهش از گروهی از افراد متخصص و خبره برای بررسی و اظهارنظر در مورد جامع و مناسب بودن طرح استفاده شد. در مرحله جمع‌آوری داده‌ها به‌ویژه در مصاحبه‌های عمیق، از مصاحبه‌شوندگان برای مطالعه گزارش مصاحبه و اطمینان از درک درست از دیدگاه‌های آنان کمک گرفته شد. همچنین در انتها نتایج پژوهش با متخصصان موردبررسی قرار می‌گیرد تا باورپذیر بودن نتایج مورد بحث قرار گیرد.

آزمون اعتبار بیرونی

اعتبار بیرونی به قابلیت تعمیم نتایج یک پژوهش و درواقع تعیین دامنه‌ای است که یافته‌های پژوهش در آن معتبر است(ین، ۱۳۸۷؛ نقی زاده، ۲۰۲۱). تلاش پژوهشگران بر این است که به سطحی از تعمیم‌پذیری در پژوهش‌های موردی دست یابند به‌گونه‌ای که نظریه بتواند در سطح گسترده‌تر دانش در محیط‌های مختلف سهیم باشد(مورس^{۱۶}، ۱۹۹۵). این نوع تعمیم مبتنی بر نظریه، متضمن انتقال مفاهیم نظری از یک موقعیت به محیط‌ها و شرایط دیگر است و این نوع تعمیم‌پذیری نظری مدنظر پژوهشگران در پژوهش‌های کیفی است(استنباکا^{۱۷}، ۲۰۰۱).

نقی زاده (۱۳۹۸) بیان می‌کند که با توجه به اینکه استراتژی پژوهش مذکور مطالعه موردی تک نمونه‌ای است هدف اصلی تعمیم‌پذیری نمی‌باشد بلکه درک دقیق مورد مطالعه است. در مطالعه موردی اصطلاح اعتبار بیرونی، نزدیک به مفهوم تعمیم‌پذیری مبتنی بر نظریه است که بر گسترش

¹⁶ Morse

¹⁷ Stenbacka

یافته‌ها و نتایج مطالعه به سایر محیط‌ها و موقعیت‌ها اشاره دارد (مارشال و روسمن^{۱۸}، ۲۰۰۶). لازم به ذکر است که استفاده از رویکردهای چند روشی در پژوهش بر اعتبار بیرونی یک پژوهش می‌افزاید (هومن، ۱۳۸۹).

آزمون قابل اعتماد بودن پژوهش

از دیدگاه ین (۱۳۸۷) اعتمادپذیری نشان دادن این واقعیت است که رویه‌های پژوهش قابل تکرار با نتایجی مشابه می‌باشد. مستند کردن جزئیات پژوهش مهم‌ترین اقدام در این آزمون است. اعتمادپذیری در این پژوهش از طریق تهیه پروتکل مصاحبه‌های مطالعه موردی و ایجاد پایگاه داده برای پژوهش مورد توجه قرار گرفت به طوری که فرآیند پژوهش توسط سایر محققان تا حد امکان قابل انجام مجدد باشد.

۳-۶- جمع‌بندی

در این بخش از گزارش سعی شد روش‌شناسی پژوهش و همچنین روایی و پایایی پژوهش مورد بررسی قرار گیرد. راهبرد اصلی پژوهش مذکور، راهبرد مطالعه موردی می‌باشد. در این پژوهش گام‌های زیر برای پاسخ به سؤالات پژوهش اجرایی گردیده است.

- بررسی مطالعات پیشین
- شناسایی چالش‌های پیاده‌سازی پرداخت گزنت به پژوهشگران فعال در دوره دکترا و پسادکترا توسط وزارت عتف
- شکل دادن الگوی نظری اولیه پژوهش بر اساس چالش‌ها
- بررسی، تحلیل و تدقیق الگوی نظری اولیه و ارائه پیشنهادات و راهکارهای سیاستی

¹⁸ Marshall and Rossman

با توجه به راهبرد اصلی پژوهش که مطالعه موردی می‌باشد، سعی گردید بر اساس آزمون‌های چهارگانه ین(۱۳۸۷)، در تمامی بخش‌های مطالعه از ابتدا تا انتها قابلیت اعتبار و اعتماد پژوهش مدنظر باشد و بر اساس روش‌های شناخته شده در هر کدام، اعتبارسنجی پژوهش انجام پذیرد.

فصل چهارم:

تجزیه و تحلیل داده‌ها

۴-۱- مقدمه

در این فصل و پس از تدوین الگوی نظری اولیه بر اساس راهبرد مطالعه موردی، به بررسی، تحلیل، اصلاح و شفاف‌سازی الگوی نظری اولیه از طریق سه گانه اطلاعاتی متشکل از مستندات و تجربیات پیشین، سلسله شواهد، رویدادها و آمارها و مصاحبه با خبرگان پرداخته شده است. در این فصل تمرکز ویژه‌ای بر نظرات خبرگان می‌باشد و برخی از دیدگاه‌های خبرگان در متن آورده شده است. سعی گردید بخشی از نظرات متخصصان که در بیشتر مصاحبه‌ها به طرق مختلف بیان شده بود در متن ذکر گردد. در ادامه فصل نتایج مطالعه موردی و الگوی نظری نهایی ارائه می‌شود.

۴-۲- چالش‌های پرداخت گرنه به پژوهشگران دکترا و پسادکتر توسط وزارت

عتف

در این گام بر اساس مطالعات انجام شده، رویدادها و امار موجود از تجربیات پرداخت پژوهانه در کشور و مصاحبه با خبرگان ۷ چالش کلیدی به شرح زیر شناسایی شد. چالش‌ها در سه دسته اصلی مطابق شکل شماره ۱-۴ مطرح شد.

- چالش‌های مرتبط با تامین و تخصیص مالی

چالش اول: عدم تخصیص به موقع و پیش‌بینی پذیر منابع مالی به وزارت

چالش دوم: میزان ناکافی منابع مالی تخصیص یافته به وزارت عتف

چالش سوم: نبود سازمان تخصیص دهنده منابع مالی در وزارت و اتصال گرت های پرداختی به

بودجه سالیانه

- چالش های مرتبط با جذب گرت

چالش چهارم: نبود سازوکار مشخص جهت ارزیابی پروپزال های دریافتی توسط اعضای هیات

علمی و شرایط آن ها جهت تعیین به عنوان استاد میزبان جهت گرت های دریافتی از وزارت

چالش پنجم: نبود سازوکار مشخص در انتخاب پژوهشگران دوره دکترا و پسادکترا برای دریافت

منابع گرت

- چالش های مرتبط با انجام طرح های تحقیقاتی

چالش ششم: نبود سازوکار نظارت بر تحقق نتایج حاصل از گرت های پرداختی توسط وزارت

چالش هفتم: غیر ماموریت گرا بودن منابع پرداخت شده به دلیل مشخص نبودن اولویت های

پژوهشی جهت تخصیص منابع وزارت

چالش‌های مرتبط با تامین و تخصیص

مالی

- چالش اول: عدم تخصیص به موقع و پیش‌بینی پذیر منابع مالی به وزارت
- چالش دوم: میزان ناکافی منابع مالی تخصیص یافته به وزارت عتف
- چالش سوم: نبود سازمان تخصیص دهنده منابع مالی در وزارت و اتصال گزنت‌های پرداختی به بودجه سالیانه

چالش‌های مرتبط با جذب گزنت

- چالش چهارم: نبود سازوکار مشخص جهت ارزیابی پروپزال‌های دریافتی توسط اعضای هیات علمی و شرایط آن‌ها جهت تعیین به‌عنوان استاد میزبان جهت گزنت‌های دریافتی از وزارت
- چالش پنجم: نبود سازوکار مشخص در انتخاب پژوهشگران دوره دکترا و پسادکترا برای دریافت منابع گزنت

چالش‌های مرتبط با انجام طرح‌های تحقیقاتی

- چالش ششم: نبود سازوکار نظارت بر تحقق نتایج حاصل از گزنت‌های پرداختی توسط وزارت
- چالش هفتم: غیر ماموریت‌گرا بودن منابع پرداخت شده به دلیل مشخص نبودن اولویت‌های پژوهشی جهت تخصیص منابع وزارت

شکل شماره ۴-۱: چالش‌های پیاده‌سازی پیاده‌سازی پرداخت گزنت به پژوهشگران فعال در

دوره دکترا و پسادکترا توسط وزارت عتف

در چالش‌های مرتبط با تامین و تخصیص مالی، عمده چالش به عدم تخصیص به موقع و پیش‌بینی پذیر منابع مالی به وزارت جهت این امر مرتبط می‌شود. پرداخت گزنت به پژوهشگران دوره دکترا و پسادکترا در واقع بایستی به شکل حقوق و ماهیانه باشد تا حضور تمام وقت پژوهشگران را توجیه کند. ولی در تجربه سال ۱۳۸۸ و تجربه سال ۱۴۰۰، عدم تخصیص یا حتی در سال ۱۳۸۸، عدم تخصیص به موقع، آثار این سیاست جهت بکارگیری تمام وقت این پژوهشگران را از بین برد. یکی از متخصصان بیان می‌کند: "پژوهانه معاونت علمی به کار نیامد و فقط پولی داده شد. دلیل توقف آن هم همین بود. پژوهشگر باید کار تمام وقت بکند و ما به ازای آن پول مکفی برای اداره

زندگیش داشته باشد. نمی شود شما بگویید ببخشید این ماه حقوق نداشتیم بدهیم. معاونت هم که حقوق نمی داد. در اصل پروژه می داد که فایده هم نداشت. " (INTO1^۱). در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ نیز از محل درآمدهای دولت پژوهانه ماهیانه پیش بینی شد که به دلیل عدم پایدار بودن منبع آن نیز در ۹ ماهه اول سال تخصیص نیافته است. در صورت اینکه چنین امری محقق نشود، بکارگیری پژوهشگران دوره دکترا و پسادکترا به صورت تمام وقت در دانشگاه از دستور کار خارج خواهد شد. چالش دوم میزان ناکافی منابع مالی تخصیص یافته است. این پرداخت ناکافی به دو صورت جلوه گر خواهد شد یا اینکه قرار است این منابع به همه پژوهشگران داده شود که مبلغ ناچیزی در اختیار افراد خواهد بود و منجر به تحقق اهداف طرح که حضور تمام وقت پژوهشگران است، نخواهد شد یا اینکه بایستی به تعداد محدودی نیرو هزینه پرداخت شود که بودجه سال ۱۴۰۰ در صورت تخصیص با حقوق متوسط ۶ میلیون تومان این عدد به زیر ۱۰۰۰ نفر قابل پرداخت است. همچنین این پرداخت در صورت ناپایداری مشکلات متعدد دیگری هم خواهد داشت. در همین زمینه گزارشی در خبرگزاری ایسنا در سال ۱۳۹۴ به شرح زیر منتشر شد (ایسنا، ۱۳۹۴):

"پرداخت پژوهانه طی دو نوبت فراخوان در هر سال تقریباً تا پاییز ۹۱ ادامه داشت و طی هفت دوره جمعا ۷۸ میلیارد تومان پژوهانه به ۱۷ هزار و ۶۰۵ دانشجوی دکترا واجد شرایط اعطا شد. طبق آیین نامه اجرایی دانشجویانی واجد شرایط دریافت پژوهانه هستند که در استخدام یا مامور تحصیل از طرف دستگاهی نبوده و حقوقی از دستگاه دولتی یا خصوصی ای دریافت نکرده و تعهد کاری به دستگاه یا سازمانی نداشته باشند."

^۱ منظور راوی یا مصاحبه شونده شماره ۱ است.

یکی از نمایندگان مجلس شورای اسلامی در گفت‌وگو با خبرنگار خبرگزاری خانه ملت درباره پژوهانه دکترا دانشجویان اظهار کرد: "دانشجویان دوران دکترا موتور توسعه علمی کشور محسوب می‌شوند که در گیر و دار ورود در دوران تأهل یا فرزندآوری هستند. از طرفی مخارج تحصیل و معیشت غالباً این عزیزان را متمایل به پیگیری شغلی نسبتاً ثابت و قابل اتکا می‌کند که در اغلب موارد بی‌ربط به رشته تحصیلی آن‌ها است. از آنجایی که اساتید راهنما همواره در کشور از عدم حضور دانشجویان دوره دکترا در آزمایشگاه‌ها و تمرکز بر رساله دوره دکترا گلایه‌مندند و بعضاً طی ۶ تا ۷ سال فارغ التحصیل می‌شوند، نبود حمایت مالی از دانشجوی دکترا و توقع به جای اساتید، دانشجویان دکترا را تحریک به خروج از کشور و در نتیجه موجب زیان کل جامعه می‌شود." (خبرگزاری خانه ملت، ۱۴۰۰).

معاون پژوهش و فناوری وقت دانشگاه تهران چنین بیان می‌کند: "اغلب این دانشجویان در سن ازدواج هستند و برای تأمین هزینه‌های زندگی نیازمند دریافت حقوق ماهانه. در قانون بودجه ۱۴۰۰، ۵۰ میلیارد تومان اعتبار برای این منظور در نظر گرفته شده است، البته بر این اساس این میزان اعتبار باید از فروش دارایی‌های دولت تأمین شود که با این حساب می‌توان به شمار اندکی از دانشجویان این اعتبار (پژوهانه) را اختصاص داد." (ایسنا، ۱۴۰۰).

فروردین ۹۳ زمزمه قطع پژوهانه مطرح شد که دکتر احمدی، معاون پژوهش و فناوری وزیر علوم در مصاحبه‌ای از احتمال کاهش یا محدود شدن پرداخت پژوهانه خبر داد و گفت: «سال گذشته با نشست‌هایی که در معاونت علمی داشتیم، توافق کردیم که اگر آنها اعتبارات مالی دارند با این فرم، کار تا پایان سال ادامه یابد. البته اطلاع ندارم معاونت علمی اعتباری برای پرداخت پژوهانه ۹۳ اختصاص داده است یا خیر. اگر قرار باشد احیاناً پرداخت پژوهانه متوقف شود باید برنامه‌ای توسط وزارت علوم در این زمینه طراحی شود." با توقف پرداخت پژوهانه دانشجویان دکترا، وزارت علوم

در آبان ماه سال گذشته دستور العمل اعطای «وام ویژه دانشجویان دکترا تخصصی» را به دانشگاهها ابلاغ کرد. «ایسنا، ۱۳۹۴).

چالش سوم، نبود سازمان تخصیص دهنده منابع مالی در وزارت و اتصال گزنت های پرداختی به بودجه سالیانه است. در وزارت عتف سازمان این کار وجود ندارد. در دنیا بخش مهمی از این فعالیت را صندوق های گزنت علمی وابسته به دولت ها انجام می دهند. تنها ساختار کشور که در این زمینه فعال است صندوق پژوهشگران و فناوران وابسته به معاونت علمی و فناوری رئیس جمهوری می باشد. با ابلاغ شورای عالی انقلاب فرهنگی به شماره ۸۲۶ صندوق شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری تاسیس شد.

اما با وجود تامین مالی مناسب گزنتها، سازوکار جذب این گزنت ها نیز در کشور دچار مشکل جدی است.

اولین چالش در این بخش نبود سازوکار مشخص جهت ارزیابی پروپزال های دریافتی توسط اعضای هیات علمی و شرایط آن ها جهت تعیین به عنوان استاد میزبان جهت گزنت های دریافتی از وزارت می باشد. یکی از روایت کنندگان بیان می کند: "آنچه در دنیا اتفاق می افتد این است که استاد به دنبال گزنت از صندوق ها یا صنعت است. وقتی گزنت گرفت تازه می تواند پژوهشگر جذب کند. در آمریکا هر استاد از ابتدا که می آید یک حساب گزنت دارد. مشخص است چقدر به حسابش گزنت آمده است و چگونه هزینه می کند. اینجا هیچ سازوکاری نیست. گزنت را برای فعالیتی مشخص می دهند." (INT02).

چالش پنجم، نبود سازوکار مشخص در انتخاب پژوهشگران دوره دکترا و پسادکترا برای دریافت منابع گزنت می باشد. البته این مشکل از دو منظر قابل بررسی است. منظر اول نحوه جذب

پژوهشگران است که در دوره پسادکتر مشکلات کمتری وجود دارد. ولی در دوره دکتر به واسطه قوانین وضع شده محدودیت‌هایی جهت حضور در آزمون رسمی وجود دارد که با نفس بکارگیری افراد تحت عنوان پژوهشگر تناقض دارد. همچنین منظر دوم در انتخاب از میان پذیرفته شدگان دوره دکتر است که نیازمند ایجاد سازوکار در انتخاب و نظارت افراد می‌باشد.

چالش‌های مرتبط با انجام طرح‌های تحقیقاتی نیز شامل دو چالش کلیدی است. چالش اول، نبود سازوکار نظارت بر تحقق نتایج حاصل از گرنت‌های پرداختی توسط وزارت می‌باشد و چالش دوم، غیر ماموریت‌گرا بودن منابع پرداخت شده به دلیل مشخص نبودن اولویت‌های پژوهشی جهت تخصیص منابع وزارت است. در صندوق‌هایی همچون ان اس اف^۱ آمریکا اساتید موظف به ارائه پروپزال می‌باشند و داوری دقیق در مرحله پروپزال و انجام آن صورت می‌پذیرد. همچنین اولویت‌های عمومی جهت پژوهش به طور شفاف مشخص است. یکی از روایت‌کنندگان چنین بیان می‌کند: "یکی از مشکلات همین منابع قبلی که برای پسادکتر و دکتر دادند، نظارت است. پرداخت به پژوهشگر بایستی ماهیانه باشد. یعنی باید بخشی از پروژه به پژوهشگر در قالب پرداخت ماهیانه داده شود و استاد نسبت به آن مسئول باشد." (INT03).

۴-۳- تحلیلی بر الگوی نظری اولیه

همان‌گونه که در بالا اشاره شد، ۷ چالش کلیدی پیاده‌سازی نظام گرنت برای پژوهشگران دوره دکتر و پسادکتر شناسایی گردید. برای پاسخ به چالش‌های مطرح شده ابتدا بر اساس مطالعات پیشین الگوی اولیه‌ای از راهکارها ترسیم گردید که این الگو به مصاحبه‌شوندگان ارائه شد.

^۱ NSF

تامین مالی پایدار

- تخصیص ردیف بودجه مستقل برای تامین مالی گرنت در بودجه وزارت عتف
- افزایش منابع مالی مبتنی بر گرنت به وزارت عتف
- ایجاد صندوق گرنت در ذیل وزارت عتف برای ایجاد گرنت بادی پژوهشی کشور
- اهرمی نمودن منابع در دسترس وزارت عتف با منابع در دسترس دانشگاه ها و دستگاه ها و مجموعه های صنعتی و اقتصادی

سازوکارهای تخصیص گرنت

- تعیین شاخص های اولویت بندی دانشگاه ها و تعیین سهم دانشگاه ها جهت تخصیص منابع مالی مبتنی بر گرنت
- ایجاد سازوکار داوری پروپزال در سطح دانشگاه ها و وزارت
- تعیین دقیق و شفاف شاخص های اعضای هیات علمی واجد شرایط به عنوان استاد راهنما و میزبان با توجه به ویژگی های علمی و ارتباط با جامعه و صنعت
- تعیین دقیق و شفاف شاخص های متقاضیان (دانشجویان دکترا و دانش آموختگان) واجد شرایط جهت بهره مندی از گرنت

شناسایی و ارزیابی طرح های هزینه کرد گرنت

- ارائه اولویت های سالیانه پژوهشی کشور جهت تخصیص منابع گرنت
- ایجاد بانک اطلاعاتی بهره برداران از گرنت دریافتی وزارت عتف و ارزیابی نتایج حاصل از منابع تخصیص یافته
- تعیین حداقل خروجی های مورد نیاز طرح های حمایتی و ایجاد تعهد مورد نیاز در عضو هیات علمی و پژوهشگر جهت تحقق آن

شکل ۴-۲. الگوی نظری اولیه از الزامات سیاستی جهت نظام تامین مالی مبتنی بر گرنت

به پژوهشگران دکترا و پسادکترا از محل منابع وزارت عتف

مطابق آنچه در شکل شماره ۴-۲ به تصویر کشیده شده است، الزامات سیاستی شناسایی شده پس از مطالعه مستندات پیشین، مشاهده شواهد و آمار و همچنین مصاحبه کانونی در سه بعد اصلی تقسیم شدند. بعد اول مرتبط با تامین مالی پایدار می باشد. بعد دوم به سازوکارهای تخصیص گرت می پردازد و بعد سوم به شناسایی و ارزیابی طرح های مورد حمایت در قالب گرت اشاره دارد. پس از ارائه الگوی اولیه الزامات سیاستی تخصیص گرت، در ادامه به تدقیق الگوی مذکور و تشریح آن پرداخته می شود. عمده ابزار مورد استفاده در کنار مطالعات تکمیلی مستندات پیشین و شواهد و آمارها، مبتنی بر نتایج حاصل از مصاحبه با ۲۱ خبره شناسایی شده می باشد.

۴-۴- تدقیق الگو

الگوی نظری اولیه بر اساس مطالعات پیشین، نتایج حاصل از سلسله رویدادها، شواهد و آمار و مصاحبه های تخصصی با ۲۱ نفر از خبرگان مورد بررسی دقیق تر قرار گرفت. حاصل بررسی های انجام شده در قالب گزارش تحلیلی ارائه شد. بر اساس مطالعه موردی انجام شده در بعد تامین مالی و راهکارهای ارائه شده تاکید بیشتر متخصصان بر پایدار بودن و ماهیانه بودن این تامین مالی می باشد. یکی از روایت کنندگان چنین بیان می کند: " پژوهشگر دوره دکترا و پسادکترا در سنی است که نیازمند حقوق مکفی است. از سوی دیگر برای دانشگاه ها بهترین منبع تامین پژوهشگر همین پژوهشگران هستند. در دنیا چه می کنند؟ این پژوهشگران را به صورت شغل در نظر می گیرند. به گونه ای که الان در اروپا و آمریکا کسی بخواهد مهاجرت کند باید درخواست مهاجرت شغلی کند نه تحصیلی. شغل معنی خاص خود را دارد. یعنی باید حقوق مکفی بگیرند، بیمه شوند و مالیات بدهند. حالا سوال کلیدی آن است که این حقوق از چه منبعی تامین می شود؟. حتما این حقوق به شکل حقوق سایر کارکنان نیست و از گرت اساتید است. " (INT۰۱). یکی از مصاحبه شوندگان

در زمینه نحوه تامین مالی چنین بیان می کند: "سه شیوه کلی تامین مالی برای حقوق پژوهشگران دکترا و پسادکترا وجود دارد. مسیر اول قراردادهای با صنعت و نهادهای اقتصادی است. مسیر دوم صندوق علمی با بودجه عمومی است که در دنیا تمرکز این صندوق ها عمدتاً بر علوم انسانی، علوم پایه و علوم بنیادی و علوم است که با بازار فاصله دارند ولی نیاز جامعه به آن جدی است. البته این پرداخت ها توسط صندوق های علمی نیز بر اساس یک پروپزال و تعریف پروژه است و داور و کارفرما مشخص دارد. مسیر سوم نیز از طریق درآمدهای اختصاصی دانشگاه از فعالیت های دانش بنیان یا کمک های مالی دریافتی است. ولی دولت مستقیم به کسی پولی نمی دهد بلکه از طریق صندوق هایش این را مدیریت می کند." (INT01). متخصصان به این نکته به طور ضمنی تاکید می کند که بر نامه ریزی بر اساس بودجه های غیرپایدار اشتباه است (-INT04). یکی از مصاحبه شوندگان بیان می کند: "مشکل اصلی گزینش بحث عدم تقاضا محوری و مشخص نبودن کارفرماست. وزارت علوم به تنهایی نباید وارد حوزه گزینش بشه. منابع وزارت باید به صورت اهرمی هزینه بشه. موفقیت مبحث گزینش به ورود و البته نحوه و کیفیت ورود دستگاههای و وزارتخانه ها و شرکتها بستگی دارد." (INT05).

یکی از مصاحبه شوندگان چنین بیان می کند: "محل هزینه های پشتیبان در بودجه باید جدا شود به نظرم، معمولاً اینجور دوره ها تو دنیا با اسپانسرشیپ شرکت ها یا سازمان های بزرگ انجام می شود و دانشجو و استاد نگرانی آزمایش و تجهیزات و ... ندارند، این طرح هم نیاز به فضای مکمل بودجه وزارت علوم دارد تا حداقل بشود بعضی از این گپ ها رو پر کرد، اصطلاحاً بودجه عتف صرفاً کاتالیزور باشه اما شرکت های بزرگ و ... به صورت رسمی و تو یک فرایند دقیق وارد گزینش بشوند" (INT08).

در مورد افزایش منابع مالی و پوشش آن تقریباً اتفاق نظر میان متخصصان بود ولی دو نگاه متفاوت در این میان جاری بود. گروهی معتقد بودند این افزایش منابع مالی بایستی منجر به پوشش بیشتری از دانشجویان دکترا شود. حتی برخی معتقد به سراسری بودن آن برای کلیه دانشجویان روزانه دولتی بودند. در سوی دیگر برخی معتقد بودند این تعداد محدودتر و رقابتی باشد ولی به آن جمعیت انتخاب شده حقوق مکفی و بالاتری داده شود تا واقعا بتوانند به عنوان پژوهشگر با خیال راحت نقش بازی کنند. یکی از راویان بیان می کند: "قرار نیست پژوهشگری که نمی خواهد تمام وقت شود حقوق دریافت کند. حداقل باید پاره وقت مثلاً ۳۰ ساعت در هفته باشد و باید دریافتی مناسبی داشته باشند. لازم هم نیست در همه شهرها این دریافتی یکی باشد. تهران قطعاً هزینه هایش متفاوت است. ولی اگر به میزان کافی پژوهانه پرداخت نشود سیاست خنثی می شود و فقط پولی می دهیم و شرایط هم بهتر نمی شود." (INT18).

در مورد سیاست سوم بر روی تشکیل صندوق در ذیل وزارت عتف اتفاق نظر میان متخصصان وجود داشت ولی در مورد ساختار آن دیدگاه های متفاوتی بود. برخی از متخصصان بر رویکرد صندوق ملی پژوهش و نوآوری انگلستان^{۲۱} تاکید داشتند که صندوق اصلی است و ذیل آن صندوق های فرعی و تخصصی وجود دارند. یکی از روایت کنندگان بیان می کند: "به نظر من رویکرد صندوق انگلستان برای ایران بهتر است. ما باید یک صندوق مادر داشته باشیم و سایر صندوق ها زیر نظر آن باشند." (INT06). یکی از متخصصان در همین زمینه تاکید می کند که مساله گرنه فقط حقوق نیست. و مساله مواد اولیه و آزمایشگاه ها نی زمهم است (INT07). برخی دیگر بر وجود صندوق های متعدد مانند ایالات متحده آمریکا و بدون لزوم رابطه سلسله مراتبی تاکید داشتند. یکی

²¹ UK Research and Innovation Fund

از مصاحبه شوندگان چنین بیان می کند: "راستش برداشتم این است که باید اول در خصوص استراتژی اجرا (متمرکز در کنترل وزارت علوم یا تخصیص سهمیه محور به دانشگاه ها) فکر بشود و بعد میشود دقیق تر نظر داد." (INT04).

همچنین در تامین مالی پژوهشگران یکی از متخصصان چنین روایت نمود: "الان براساس بند ۹ تبصره ۹ وزارتخانه ها باید ۱۰ درصد اعتبار پژوهشی خود را بیاورند برای حمایت از تحصیلات تکمیلی. باید وزارتخانه وارد رایزنی با دستگاهها بشود و آن ۱۰ درصد رو بیاورد برای گرت." (INT05).

به طور کلی در بعد تامین مالی نظرات همسویی بالایی داشت. اما در بعد سازوکارهای تخصیص گرت بعضا نگاه های متفاوتی به چگونگی انجام آن وجود داشت. دانشگاه های بزرگ و پیشرو عمدتا نسبت به سهم بندی منابع گرت به صورت منطقه ای استانی اعتراض دارند. از سوی دیگر استان های کمتر برخوردار نیز با تجربه صندوق هایی همچون صندوق نوآوری و شکوفایی (نقی زاده و همکاران، ۲۰۲۱) نسبت به سهم به شدت نابرابر تخصیص ها اعتراض دارند. به نظر ایجاد راهکاری میانه که ضمن رعایت عدالت علمی، عدالت در توزیع منابع در مناطق مختلف را نیز ایجاد کند ضروری است. یکی از متخصصان می گوید: "پول به میزان کافی نیست. اگر قرار باشد مثل صندوق پژوهشگران یا صندوق نوآوری تمام پول را بدهند به استان های برخوردار، همان ندهند بهتر است. چون همین پژوهشگرانی هم که جذب دانشگاه های ضعیف تر می شوند همین ها هم نمی آیند. باید خیلی مراقب باشیم. نکند سرنوشت صندوق نوآوری تکرار شود. اگر تعادل و عدالت در توزیع را رعایت نکنیم شیب مهاجرت نخبگان به استان ها برخوردار تشدید می شود. نه تنها کمک نکرده ایم که یک مشکل جدید هم ایجاد می کنیم." (INT01). البته نظرهای مخالف معدودی هم در این زمینه بود. یکی از مصاحبه شوندگان چنین می گوید: "به نظرم تعیین سهمیه

بر اساس دانشگاه‌ها چندان مناسب نیست. چون هر دانشگاهی الزاما به سمت تولید مصنوعی پژوهش حرکت می‌کند. بهتر است به جای این مورد تمرکز بر سهمیه بندی موضوعی و حوزه پژوهش متناسب با نیاز و توانمندی های کشور باشد (INT11).

یکی از موارد سیاستی مهم که با خبرگان مطرح شد نحوه داوری پروپزال‌ها برای دریافت گرنت در دانشگاه‌ها بود. یکی از متخصصان چنین بیان می‌کند: "اینکه چه کسی باید پروپزال را بررسی کند به این ربط دارد که چه کسی می‌خواهد پول را بدهد. البته دانشگاهها باید یک نظارت کلی را بکنند که تخلف و تبانی در کار نباشد ولی اصل بررسی پروپزال بر عهده کارفرما است." (INT01). یکی دیگر از راویان بیان می‌کند که "در قراردادهای ارتباطی با جامعه و صنعت که وضعیت تا حد زیادی مشخص است. ولی در گرنت هایی که صندوق می‌دهد نیاز است که پروپزال توسط داوران به تصویب برسد. به نظر من باید داوری پروپزال‌ها مثل داوری مقالات و محرمانه باشد. در مورد منابع دانشگاه نیز که خود دانشگاه بایستی سازوکار آن را پیش بینی کند." (INT03). اما مهمترین بخش سیاست های نحوه تخصیص را می‌توان به شرایط استاد میزبان و پژوهشگر صاحب صلاحیت مرتبط دانست. در مورد استاد میزبان چند شرط اساسی در نگاه متخصصان مطرح گردید:

الف: داشتن شرایط عمومی و رتبه علمی جهت بکارگیری پژوهشگر

ب: داشتن اولویت برای اساتیدی که در حوزه مشابه ارتباط با جامعه و صنعت بیشتری دارند و امکان اهرمی کردن منابع را دارند.

ج: در نظر گرفتن تجربیات پیشین استاد میزبان در جذب گرنت و بهره برداری و اثربخشی آن

یکی از متخصصان چنین بیان می کند: "به هر صورت باید استاد میزبان شرایط وزارت علوم را داشته باشد. نمی شود به عضو هیات علمی تازه وارد که دانشجوی دکترا داد. اما به نظر من مهمترین نکته این است که فقط پروپزال معیار نباشد. هر چند آن هم مهم است. ولی باید در نظر گرفت که آیا این بودجه ای که توسط صندوق داده می شود استاد می تواند اهرم کند. حتما این در اولویت است. ما باید استادی را که ارتباط بیشتری با جامعه و صنعت دارد تشویق کنیم. ضمنا باید ببینیم در گرنه قبلی ایشان چقدر موفق بوده است. موفقیت فقط مقاله نیست. مثلا اینکه الان دانش آموخته این استاد کجاست؟. کار دارد یا نه؟. تامین مالی بایستی در راستای سیاست ها باشد. مثلا ما گرنه بدهیم و بعد ببینیم همه پژوهشگران این استاد مهاجرت کرده اند. باید بررسی کنیم که اینگونه نشود. نمی گویم مهاجرت بد است می گویم نباید منابع کشور صرف آماده سازی برای مهاجرت شود." (INT01). یکی دیگر از متخصصان می گوید: "عدم تاثیر سوابق گرنه های دریافت شده در فرآیند ارزیابی ارائه گرنه جدید به یک عضو هیئت علمی و نبود سازوکار دقیق جهت تعیین پروژه های تکراری و عدم تخصیص چند باره یکی از مشکلات است که در ویژگی های استاد میزبان بایستی مدنظر باشد" (INT11).

در مورد پژوهشگران واجد شرایط نیز شاخص های کلیدی بیان شده توسط متخصصان شامل موارد زیر بود:

الف: تمام وقت بودن؛

ب: در اولویت بودن افرادی که خروجی های پژوهشی و فناوری برجسته تری دارند؛

ج: در نظر گرفتن تجربیات پیشین پژوهشگر در طرح های پژوهشی و فناوری مورد حمایت.

در این زمینه یکی از متخصصان بیان می کند که "نباید در مورد تمام وقتی کوتاه آمد. کسی که بیرون کار دارد خوب برود بیرون کار کند. ولی پژوهشگر باید تمام وقت باشد و در مدت زمان تعیین شده کار را به انجام برساند. ضمناً خروجی ها مشخص است. پژوهشگری که خروجی های پژوهشی و فناوری بهتری دارد باید در اولویت باشد. ضمناً باید بینیم سال قبل این پژوهشگر چطور بوده است. اگر استاد میزبان راضی نیست در مورد تخصیص مجدد منابع به ایشان تجدیدنظر کنیم." (INT03).

البته متخصصان مختلفی بر توزیع مناسب بین رشته ها و مناطق مختلف تاکید داشتند. یکی از مصاحبه شوندگان چنین بیان می کند: "پیشنهاد خودم هم تخصیص بخشی به صورت گزینش مستقیم به دانشجوی است در راستای اهدافی که وزارت علوم سالانه مطرح می کند و مورد تایید استاد راهنما هم است. پیشنهاد می کنم بخشی از تخصیص هم به صورت رقابتی به اساتید باشد که مستقیماً یا مازاد ظرفیت دانشجوی بگیرند (یعنی پروپوزال بدهند و در صورت تایید سهمیه متناسب پذیرش دانشجوی داشته باشند و هزینه دانشجوی را مستقیماً پرداخت کنند در ساز و کاری شفاف که سهم دانشجوی از بین نرود). حداقل دستمزد ماهیانه دانشجوی را هم بهتر است وزارت علوم تعیین کند. برداشتم این است که اگر پای دانشگاه ها به موضوع باز بشود به عنوان فعالیت روتین سازمانی، احتمالاً کل کار از بین می رود و نه قدرت هدایت شوندگی دارد و نه جذاب برای اساتید جوان و عملاً می شود همان ساز و کار فعلی کشور به نفع اساتید باسابقه و مرتبه علمی بالا" (INT04).

در بعد شناسایی و ارزیابی طرح های هزینه کرد گزینش محققان بر افزایش اهمیت نقش اولویت بندی های دقیق کشور اشاره کردند. یکی از محققان بیان می کند که "اولویت بندی در تخصیص این منابع خیلی مهم است. ما پول بدون اولویت کم هزینه نمی کنیم. مثلاً الان بپرسند نانو اولویت چندم کشور است حتماً جز ۵ اولویت برتر نیست ولی داریم اولویت اول به آن پول می دهیم. باید به طور دقیق اولویت ها را مشخص کنیم و منابع را به اولویت ها بدهیم. حداقل ۸۰ درصد را به

اولویت ها بدهیم. بقیه را هم آزاد بگذاریم." (INT02). یکی از مدیران وقت وزارت چنین بیان می کند: "باید اطلاعات دقیق از بهره برداران گرت و نتایج تخصیص منابع داشته باشیم. نمی شود که منابع بدهیم و ندانیم چه می شود. ضمن اینکه به نظر من بایستی هر چندسال یک رتبه بندی از دانشگاه ها داشته باشیم و بعد بر اساس ارزیابی منابع مالی عمومی برای تجهیز آزمایشگاه ها یا مواد اولیه تخصیص دهیم. هر دانشگاهی بهتر بوده است منابع بیشتری را بگیرد که انگیزه ای برای رقابت هم باشد." (INT06).

همچنین محققین به اتفاق بر اهمیت خروجی های حداقلی برای حمایت ها تاکید داشتند. یکی از متخصصین چنین بیان می کند: "باید حتما وقتی حمایت می کنیم یا در پژوهش یا در فناوری خروجی معناداری داشته باشیم. اگر بخواهیم همین خروجی فعلی باشد که منابع نمی خواهیم." (INT02).

اما در مصاحبه با متخصصان سه سیاست محوری دیگر نیز بیان شد که مورد تاکید تعداد زیادی از خبرگان بود. سیاست اول مرتبط با نظام جذب دانشجویان دکترا بود (بر اساس نظرات -INT01-02-03-07-13-15-18-19-20-21). البته متخصصان بیان کردند که این مشکل برای پسادکترا وجود ندارد. در این زمینه سیاست پیشنهادی این بود که حداقل برای بخشی از دانشجویان دکترا که تمام یا بخشی از گرت آنها از محل قراردادهای ارتباط با جامعه و صنعت پرداخت می شود، امتحان متمرکز حذف یا اثر آن کاهش یابد.

یکی از مصاحبه شوندهان چنین بیان می کند: "امتحان متمرکز فعلی با نحوه جذب دانشجوی دکترا در تضاد است. خوب من استاد میزبان که قرار نیست با نفری که دیگران می گویند کار کنم. نظر من باید اثر جدی در انتخاب پژوهشگر داشته باشد. بالاخره قرار است با من کار کند. من نمی گویم

کلا آزمون را حذف کنند ولی باید اثر آن را کاهش دهند به گونه ای که نمره استاد میزبان موثر و کلیدی باشد" (INT03).

پیشنهاد سیاستی دوم مربوط به اتصال ارتقاء و ترفیع اعضای هیات علمی به جذب گرنت های مذکور می باشد به گونه ای که در اختصاص پژوهشگر و همچنین نمرات ترفیع و ارتقاء دریافت گرنت معیار اصلی باشد بر اساس نظرات (INT01-02-03-07-13-15). یکی از متخصصان بر اهمیت این موضوع چنین تاکید می کند: "شاید اول نشود این طرح را به همه پژوهشگران توسعه داد ولی در چشم انداز طرح بایستی استاد میزبان بدون گرنت نتواند دانشجوی دکترای روزانه دولتی بگیرد. چرا باید بگیرد؟. در ابتدای طرح به نظر من باید در ترفیع و ارتقاء جهت جب گرنت از صنعت و صندوق های علمی امتیاز بالایی گذاشت که اساتید جذب شوند. اگر اساتید جذب نشود سرنوشت سابع اتفاق می افتد. پول هست ولی تقاضا نیست. اگر من بتوانم بدون دردرس بدون کارفرما دانشجوی دکترا یا پسادکترا بگیرم که چرا خودم را به دردرس بیندازم." (INT01).

همچنین ایجاد سازوکارهای تخصیص گرنت در دانشگاه و نظارت بر حسن هزینه کرد آن نیز به عنوان یکی از سیاست های پیشنهادی مطرح شد. یکی از متخصصان اینگونه بیان می کند: "در هیچ جای دنیا اینگونه نیست که دانشگاه یک بالاسری بردارد و به بقیه پول کاری نداشته باشد. در آمریکا حداقل ۲۰ نوع گرنت است. یکی از آنها حق الزحمه استاد است. بقیه به موارد مختلف تخصیص دارد. ما هم باید هم استاد در دانشگاه عضو شد یک حساب گرنت برایش ایجاد کنیم. معلوم باشد این پول برای چه چیزی خرج می شود. یکی از استادهای آشنا در کانادا می گفت ما یک صندلی هم برای خودمان از گرنت نمی توانیم بگیریم." (INT14).

فصل پنجم:

نتیجه‌گیری و پیشنهادات سیاستی

۵-۱- مقدمه

یکی از مهم‌ترین بخش‌های هر پژوهش، نتایج عملی آن برای سیاست‌گذاران، مدیران، متخصصان می‌باشد که این امکان را فراهم می‌آورد تا از نتایج تحقیقات به شکل مؤثرتری بهره‌گرفته شود. در این فصل پژوهش نیز سعی شده است با توجه به موارد بررسی شده در ۴ فصل گذشته جمع‌بندی ارائه شود و الگوی تدقیق شده از الزامات سیاستی جهت بهره‌گیری گروه‌های مختلف ارائه شود. در نتیجه در ادامه این فصل بر اساس الگوی نهایی ارائه شده در زمینه ارائه گزینت توسط وزارت عتف به دانشجویان دکترا و پسادکترا جمع‌بندی ارائه شده است که در میان آن الزامات سیاستی ارائه شده است.

۵-۲- یافته‌های کاربردی پژوهش

پژوهش مذکور بر اساس راهبرد مطالعه موردی و با محوریت وزارت عتف انجام پذیرفت. بر اساس مطالعات پیشین، سلسله شواهد، رویدادها و آمارها و همچنین مصاحبه‌های اکتشافی انجام شده، الگوی نظری اولیه پژوهش مشتمل بر ۳ بعد و ۱۱ راهکار سیاستی ارائه شدند. در ادامه الگوی نظری اولیه بر اساس روش مطالعه موردی و ابزارهایی همچون مطالعه مستندات و فعالیت‌های پیشین، آمارها و رویدادها و مصاحبه گسترده با خبرگان موردبررسی دقیق‌تر قرار گرفت. حاصل بررسی

های انجام شده در قالب گزارش‌های تحلیلی در فصول گذشته ارائه شد. بر این اساس ضمن تدقیق الگوی مذکور، تعداد راهکارهای مورد نیاز از ۱۱ راهکار به ۱۴ راهکار در الگوی نهایی افزایش یافت. شکل شماره ۵-۱ الگوی نظری اصلاح‌شده را نمایش می‌دهد.

تامین مالی پایدار

- تخصیص ردیف بودجه مستقل برای تامین مالی گرنت در بودجه وزارت عتف
- افزایش منابع مالی مبتنی بر گرنت به وزارت عتف
- ایجاد صندوق گرنت در ذیل وزارت عتف برای ایجاد گرنت بادی پژوهشی کشور
- اهرمی نمودن منابع در دسترس وزارت عتف با منابع در دسترس دانشگاه ها و دستگاه ها و مجموعه های صنعتی و اقتصادی

سازوکارهای تخصیص گرنت

- تعیین شاخص های اولویت بندی دانشگاه ها و تعیین سهم دانشگاه ها جهت تخصیص منابع مالی مبتنی بر گرنت
- ایجاد سازوکار داوری پروپزال در سطح دانشگاه ها و وزارت
- تعیین دقیق و شفاف شاخص های اعضای هیات علمی واجد شرایط به عنوان استاد راهنما و میزبان با توجه به ویژگی های علمی و ارتباط با جامعه و صنعت
- تعیین دقیق و شفاف شاخص های متقاضیان (دانشجویان دکترا و دانش آموختگان) واجد شرایط جهت بهره مندی از گرنت
- اصلاح نظام جذب دانشجویان دکترا مبتنی بر تامین مالی دوره ها
- اثرگذاری جذب گرنت بر ترفیع و ارتقای اعضای هیات علمی

شناسایی و ارزیابی طرح های هزینه کرد گرنت

- ارائه اولویت های سالیانه پژوهشی کشور جهت تخصیص منابع گرنت
- ایجاد بانک اطلاعاتی بهره برداران از گرنت دریافتی وزارت عتف و ارزیابی نتایج حاصل از منابع تخصیص یافته
- تعیین حداقل خروجی های مورد نیاز طرح های حمایتی و ایجاد تعهد مورد نیاز در عضو هیات علمی و پژوهشگر جهت تحقق آن
- ایجاد سازوکار مالی و اداری تخصیص گرنت در دانشگاه ها و نظارت بر هزینه کرد آن

شکل ۵-۱- الگوی نظری اولیه از الزامات سیاستی جهت نظام تامین مالی مبتنی بر گرنت به پژوهشگران دکترا و پسادکترا از محل منابع وزارت عتف

همان‌گونه که بیان شد، راهکارهای شناسایی شده در این پژوهش که از مطالعات گسترده مستندات موجود و مصاحبه با متخصصان بدست آمده بود، در قالب سه بعد اصلی قابل تحلیل است. بر این اساس ۴ راهکار در بعد تامین مالی پایدار، ۶ راهکار در سازوکار تخصیص گرنه و ۴ راهکار در شناسایی و ارزیابی طرح‌های هزینه‌کرد گرنه شناسایی شدند.

در بعد تامین مالی پایدار، ۴ راهکار سیاستی الف: تخصیص ردیف بودجه مستقل برای تامین مالی گرنه در بودجه وزارت عتف، ب: افزایش منابع مالی مبتنی برگرنه به وزارت عتف، ج: ایجاد صندوق گرنه در ذیل وزارت عتف برای ایجاد گرنه بادی پژوهشی کشور و د: اهرمی نمودن منابع در دسترس وزارت عتف با منابع در دسترس دانشگاه‌ها و دستگاه‌ها و مجموعه‌های صنعتی و اقتصادی پیشنهاد گردید. راهکارهای مذکور به سه چالش عدم تخصیص به موقع و پیش‌بینی پذیر منابع مالی به وزارت، میزان ناکافی منابع مالی تخصیص یافته به وزارت عتف و نبود سازمان تخصیص دهنده منابع مالی در وزارت و اتصال گرنه‌های پرداختی به بودجه سالیانه پاسخ می‌دهند. در این راستا در بودجه سال ۱۴۰۰، ردیف ۵۰ میلیارد تومانی برای این امر از محل فروش اموال و دارائی‌های دولت پیش‌بینی شده است که به دلیل عدم پایداری منابع تا آخر آذرماه تخصیص نداشته است. همچنین اصل تاسیس صندوق شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری در جلسه ۸۲۶ شورای عالی انقلاب فرهنگی به تاریخ ۱۳۹۸/۱۱/۱ به تصویب رسید. همچنین در این مصوبه تدوین اساسنامه بر عهده وزارت عتف و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی قرار گرفته است که می‌تواند با برنامه ریزی مناسب و توجه به راهکارهای سیاستی مطرح شده بستری مناسب جهت توزیع منابع گرنه اعطایی از سمت وزارت باشد. همچنین وزارت بایستی پی‌گیر منابع ثابت در بودجه خود باشد. البته یکی از پیشنهاداتی که در مورد اعطای گرنه می‌شود تبدیل آن به وام می‌باشد که با ماهیت حقوق بودن گرنه در تعارض است. همچنین نیاز است ادر برنامه‌ای زمان‌بندی

شده سهم دانشجویان دکترای روزانه دولتی (که تمایل به حضور تمام وقت به عنوان پژوهشگر دارند) که امکان دریافت گرنت دارند افزایش یابد. همچنین در برنامه کلان شماره ۱۷ وزیر علوم، تحقیقات و فناوری ارائه شده به مجلس شورای اسلامی نیز وعده بکارگیری ۲۰ درصد از دانشجویان دکترا به صورت پژوهشگران تمام وقت مدنظر قرار گرفته است که این مورد نیز می‌تواند در جهت دهی منابع بیشتر به این موضوع موثر باشد.

در بعد سازوکارهای تخصیص گرنت، ۶ راهکار سیاستی مدنظر قرار گرفته است. راهکار سیاستی اول تعیین شاخص‌های اولویت بندی دانشگاه‌ها و تعیین سهم دانشگاه‌ها جهت تخصیص منابع مالی مبتنی بر گرنت است. راهکارهای دیگر نیز به ترتیب شامل ایجاد سازوکار داوری پروپزال در سطح دانشگاه‌ها و وزارت، تعیین دقیق و شفاف شاخص‌های اعضای هیات علمی واجد شرایط به عنوان استاد راهنما و میزبان با توجه به ویژگی‌های علمی و ارتباط با جامعه و صنعت، تعیین دقیق و شفاف شاخص‌های متقاضیان (دانشجویان دکترا و دانش‌آموختگان) واجد شرایط جهت بهره‌مندی از گرنت، اصلاح نظام جذب دانشجویان دکترا مبتنی بر تامین مالی دوره‌ها، اثرگذاری جذب گرنت بر ترفیع و ارتقای اعضای هیات علمی است. به صورت ویژه این راهکارهای سیاستی به چالش‌های نبود سازوکار مشخص در انتخاب پژوهشگران دوره دکترا و پس‌ادکترا برای دریافت منابع گرنت و نبود سازوکار مشخص جهت ارزیابی پروپزال‌های دریافتی توسط اعضای هیات علمی و شرایط آن‌ها جهت تعیین به عنوان استاد میزبان جهت گرنت‌های دریافتی از وزارت می‌پردازد. توجه به توزیع مناسب منابع هم در سطح رشته‌ها و هم در سطح استان‌ها و دانشگاه‌های مختلف یکی از محورهای کلیدی سیاست‌های این بعد است. همچنین اثرگذاری دریافت گرنت توسط اساتید میزبان بر نظام جذب پژوهشگران، ویژگی‌های اساتید میزبان پذیرنده پژوهشگر، ترفیع و ارتقاء اعضای هیات علمی در سیاست‌های این بعد تبیین شده است. باید به این واقعیت توجه

داشت که موضوع پژوهشگری تمام وقت صرفاً یک فعالیت پژوهشی نیست. بلکه یک موضوع آموزشی و مهارت‌آموزی نیز است. دوره‌های دکترا و دوره‌های پسادکترا یکی از مهمترین ساختارهای آموزش عالی در کشورهای پیشرو دنیا می‌باشند. در ایران نیز در دو دهه اخیر، تحصیلات تکمیلی و همچنین دوره‌های پسادکترا رشدی فزاینده داشته است.

در دانشگاه‌های پیشرفته در مقطع دکترا و حتی پسادکترا، پژوهش آموزش محور^{۲۲} مورد تأکید قرار می‌گیرد. در پژوهش آموزش محور، آموزش از رویکردی تک‌ساحتی مبتنی بر یادگیری محفوظات به سمت رویکردهای چندساحتی حرکت می‌کند. این بدان معنی است که پژوهش به عنوان رکن اصلی دوره‌های تحصیلات تکمیلی در قالب سازوکاری تقاضا محور و کارآمد فرایندهای آموزشی به ویژه یادگیری تجربی^{۲۳} را تقویت می‌نماید.

اما در دانشگاه‌های معتبر دنیا چگونه پژوهش آموزش محور و دارای متقاضی اتفاق می‌افتد؟ در دانشگاه‌های معتبر دنیا، پژوهشگر دوره دکترا و پسادکترا یک شغل قلمداد می‌شود و شغل بودن سه معنی ویژه در بردارد: ۱: پژوهشگر تمام وقت است ۲: پژوهشگر به ازای تلاش پژوهشی خود حقوق می‌گیرد ۳: پژوهشگر از مزایای یک شغل همچون بیمه برخوردار است. در این نگاه شغل پژوهشگر دکترا و پسادکترا، پژوهشگری است. پژوهشگری که در حال آموزش نیز است. فرض بر آن است که پژوهشگر دوره دکترا یا پسادکترا در مقاطع قبلی سطح قابل قبولی از دانش کد شده در قالب کتاب یا مقالات را فراگرفته است. آنچه در فرایند آموزشی دانشجوی دکترا مهم است آشنایی

^{۲۲} در برنامه آقای دکتر زلفی گل وزیر علوم، تحقیقات و فناوری به این مورد اشاره شده است و این واژه به طور جدی مطرح گردیده است.

^{۲۳} Experiential Learning

با نیازها، پاسخگویی واقعی به تقاضای در دسترس و یادگیری ابعاد نرم یک پژوهشگر حرفه ای می باشد.

جهت تحقق این امر متقاضیان نیازهای خود را از سه طریق اصلی به اعضای هیات علمی یا دانشگاه ها منعکس می کنند:

الف: تقاضای قراردادهای پژوهشی با دانشگاه

ب: پروژه های تعریف شده در صندوق های علمی مبتنی بر گرنت دولتی و عمومی (ایجاد صندوق پژوهش های علمی کشور می تواند نقش کلیدی در این زمینه بازی کند)

ج: ماموریت های دانشگاه از محل منابع اختصاصی دانشگاه یا کمک ها و حمایت های مالی همچون کمک خیرین و واقفین

اعضای هیات علمی برای جذب پژوهشگر دکترا و پسادکترا نیازمند داشتن گرنت از این منابع هستند. گرنت مرتبط با تقاضاهای دسته "الف" را عموماً مجموعه های صنعتی و اقتصادی تامین می کنند. منابع مالی تقاضاهای دسته "ب" از طریق صندوق های توسعه علمی و با استفاده از منابع دولتی و عمومی تامین می شود. این تقاضاها عمدتاً در حوزه های عمومی، علوم انسانی و علوم بنیادین و پایه مطرح می شود. دسته سوم نیز مرتبط با ماموریت های دانشگاه و از محل منابع اختصاصی دانشگاه تامین می شود.

در این فرایند پژوهشگر در هر کدام از مسیرها قرار داشته باشد وارد فرایند پژوهشی و آموزشی ماموریت گرا و تقاضا محور می شود. در این سازوکار، آموزش در ساحت های مختلف از جمله کار تیمی، همکاری، اخلاق حرفه ای و سایر ساحت های نرم قابل گسترش است. بدین جهت پژوهشگران فارغ التحصیل شده در این نظام تحصیلات تکمیلی به احتمال بالا، توانمندی های نرم

و ارتباطی بالاتر نسبت به همترازان خود در یک سازوکار صرف آموزشی دارد. نتیجه چنین زیست بومی به طور خلاصه چنین است:

الف: پژوهشگران دکترا و پسادکترا به جمع پژوهشگران تمام وقت با حقوق و مزایای مشخص می‌پیوندند.

ب: پژوهش‌های دوره دکترا و پسادکترا به محور اصلی آموزش نیز تبدیل می‌شوند و در کنار نیاز محوری، کاربردی و واقعی بودن به ابزار اصلی آموزش‌های نرم و مبتنی بر مربی‌گری در دانشگاه‌ها تبدیل می‌شوند.

ج: اعضای هیات علمی همراه با پژوهشگران می‌توانند از مزایای پیشرفت علمی برخوردار شوند و یک تقاضای فعال در جامعه را با تامین مالی قابل قبول حل نمایند.

د: یک حرکت شتابان برای تربیت نیروی انسانی فرهیخته و آگاه در جهت رفع نیازهای جامعه و صنعت از طرف دانشگاه آغاز می‌شود.

بعد سوم مرتبط با شناسایی و ارزیابی طرح‌های هزینه‌کرد گزین است که در آن چهار عامل سیاستی مطرح می‌شود. چهار عامل سیاستی مشتمل بر ارائه اولویت‌های سالیانه پژوهشی کشور جهت تخصیص منابع گزین، ایجاد بانک اطلاعاتی بهره‌برداران از گزین دریافتی وزارت عتف و ارزیابی نتایج حاصل از منابع تخصیص یافته، تعیین حداقل خروجی‌های مورد نیاز طرح‌های حمایتی و ایجاد تعهد مورد نیاز در عضو هیات علمی و پژوهشگر جهت تحقق آن و ایجاد سازوکار مالی و اداری تخصیص گزین در دانشگاه‌ها و نظارت بر هزینه‌کرد آن است. عمده تاکید عامل‌های سیاستی این بعد به تجربه ناموفق گذشته در زمینه پرداخت پژوهانه بوده است که منجر به خروجی محسوسی نگردید. همچنین نبود یا کندی نظام‌های تخصیص گزین در شرایط کنونی در

دانشگاه‌ها نیز از مسائل اصلی پیرامون طرح راهکارهای مذکور بود. عامل‌های سیاستی در این بعد به چالش‌های نبود سازوکار نظارت بر تحقق نتایج حاصل از گزینش‌های پرداختی توسط وزارت و غیر ماموریت‌گرا بودن منابع پرداخت شده به دلیل مشخص نبودن اولویت‌های پژوهشی جهت تخصیص منابع وزارت پاسخ می‌دهد. جدول شماره ۵-۱ به تناظر بین عامل‌های سیاستی و چالش‌ها اشاره دارد.

جدول شماره ۵-۱: تناظر پیشنهادات سیاستی و چالش‌های شناسایی شده

چالش	چالش	چالش	چالش	چالش	چالش	چالش	راهکارهای سیاستی / چالش‌ها
۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	
					✓	✓	تخصیص ردیف بودجه مستقل برای تامین مالی گزینش در بودجه وزارت عتف راهکار
					✓	✓	افزایش منابع مالی مبتنی بر گزینش به وزارت عتف
				✓			ایجاد صندوق گزینش در ذیل وزارت عتف برای ایجاد گزینش بادی پژوهشی کشور
				✓	✓		اهرمی نمودن منابع در دسترس وزارت عتف با منابع در دسترس دانشگاه‌ها و دستگاه‌ها و مجموعه‌های صنعتی و اقتصادی
✓	✓						تعیین شاخص‌های اولویت‌بندی دانشگاه‌ها و تعیین سهم دانشگاه‌ها جهت تخصیص منابع مالی مبتنی بر گزینش
	✓		✓				ایجاد سازوکار داوری پروپزال در سطح دانشگاه‌ها و وزارت
			✓				تعیین دقیق و شفاف شاخص‌های اعضای هیات علمی واجد شرایط به عنوان استاد راهنما و میزبان

						با توجه به ویژگی‌های علمی و ارتباط با جامعه و صنعت
		✓				تعیین دقیق و شفاف شاخص‌های متقاضیان (دانشجویان دکترا و دانش‌آموختگان) واجد شرایط جهت بهره‌مندی از گرنت
		✓				اصلاح نظام جذب دانشجویان دکترا مبتنی بر تامین مالی دوره‌ها
✓			✓			اثرگذاری جذب گرنت بر ترفیع و ارتقای اعضای هیات علمی
✓						ارائه اولویت‌های سالیانه پژوهشی کشور جهت تخصیص منابع گرنت
	✓					ایجاد بانک اطلاعاتی بهره‌برداران از گرنت دریافتی وزارت عتف و ارزیابی نتایج حاصل از منابع تخصیص یافته راهکار
	✓					تعیین حداقل خروجی‌های مورد نیاز طرح‌های حمایتی و ایجاد تعهد مورد نیاز در عضو هیات علمی و پژوهشگر جهت تحقق آن
	✓					ایجاد سازوکار مالی و اداری تخصیص گرنت در دانشگاه‌ها و نظارت بر هزینه‌کرد آن

۳-۵- دستاوردهای پژوهش

گام اول در این پژوهش، ایجاد یک الگوی نظری اولیه جهت انجام راهبرد مطالعه موردی می‌باشد.

الگوی نظری اولیه این تحقیق بر اساس نتایج حاصل از بررسی مطالعات پیشین، مشاهده شواهد و

رویدادها و آمارها و مصاحبه‌های اکتشافی ایجاد گردید. بر این اساس الگوی نظری اولیه از طریق روش مطالعه موردی مورد بررسی قرار گرفت و کارکردها و ویژگی‌های آن‌ها تدقیق گردید. در کشور تاکنون با تمرکز بر نظام تامین مالی مبتنی بر گرنت برای پژوهشگران دکترا و پسادکترا از طریق منابع وزارت عتف چنین پژوهشی صورت پذیرفته است. درک عمیق از چالش‌های پیاده‌سازی نظام تامین مالی مبتنی بر گرنت برای پژوهشگران دکترا و پسادکترا از طریق منابع وزارت عتف به همراه ارائه پیشنهادات سیاستی از ویژگی‌های نوآورانه این تحقیق است که در تحقیقات داخلی به کار نرفته است. در این پژوهش برای تدوین الگوی نظری اولیه، ابتدا اقدام به تدوین الگوی نظری اولیه شد. استفاده از راهبرد مطالعه موردی (۱۳۸۷) و حجم و کیفیت بالای مصاحبه‌های انجام شده، کیفیت پژوهش را به شکل قابل ملاحظه‌ای افزایش داده است. الگوی نظری شناسایی شده دارای ۱۴ پیشنهادات سیاستی می‌باشد که در سه بعد تقسیم شده‌اند.

۵-۴- محدودیت‌ها و پیشنهادهای پژوهشی آتی

در تحقیق مذکور به الزامات سیاستی جهت نظام تامین مالی مبتنی بر گرنت برای پژوهشگران دکترا و پسادکترا از طریق منابع وزارت عتف پرداخته شد. در واقع پژوهش مذکور بیشتر به نقش وزارت عتف می‌پردازد ولی نقش عمده‌ای را در تامین مالی، نهادهای خارج وزارت عتف بازی می‌نماید و بررسی نقش آنها می‌تواند از موضوعات مورد بررسی آینده باشد. مطمئناً هر یک از راهکارهای پیشنهادی ارائه شده در این پژوهش می‌تواند خود موضوع پژوهشی عمیق و جدی باشد. به طور ویژه پیشنهاد می‌شود در پژوهشی مستقل به بررسی محتوای راهکارهای پیشنهادی پرداخته شود و از منظرهای مختلف به این راهکارها و نتایج آن نگرینته شود.

۵-۵- جمع‌بندی

همان‌گونه که در فصل‌های گذشته مطرح شد، در ابتدای این پژوهش چالش‌های پیاده‌سازی نظام تامین مالی مبتنی بر گرنت برای پژوهشگران دکترا و پسادکترا از طریق منابع وزارت عتف بر اساس بررسی مطالعات پیشین، سلسله شواهد، رویدادها و آمارها و مصاحبه‌های اکتشافی ارائه شد و سپس پیشنهادات سیاستی جهت رفع آن در قالب الگوی نظری اولیه‌ای توسعه داده شد که در ادامه از طریق راهبرد مطالعه موردی تحلیل گردید. سپس بر اساس مطالعه موردی انجام شده، تحلیل‌های عمیق ارائه شد که به بررسی عمیق پیشنهادات سیاستی پرداخت و ویژگی‌های آن را تشریح نمود. سپس علاوه بر تأیید ۱۱ راهکار اولیه در الگوی نظری اولیه، ۳ راهکار جدید نیز به الگوی نظری اولیه اضافه شد.

مراجع

- ایسنا. (۱۳۹۴). اعطای پژوهانه دانشجویان دکترا از آغاز تا پایان. بر گرفته شده از

<https://www.isna.ir>

- ایسنا. (۱۴۰۰). مصاحبه با آقای دکتر رحیمیان معاون پژوهش و فناوری وقت دانشگاه

تهران. بر گرفته شده از <https://www.isna.ir>

- سلیمی، ق.، و حسینی، ن.، و مرزوقی، ر.، و ترک زاده، ج.، و محمدی، م. (۱۳۹۸).

سنتز پژوهی مؤلفه های کارکردهای ارشادگری پژوهشی دانشجویان دکتری. مطالعات اندازه گیری

و ارزشیابی آموزشی، ۹(۲۵)، ۱۱۳-۱۵۸.

- خبرگزاری خانه ملت. (۱۴۰۰). مصاحبه با دکتر حسین حق وردی به تاریخ ۱۴۰۰/۰۶/۲۱.

بر گرفته از icana.ir

- فرجی ده سرخی، ح.، و آراسته، ح.، و نوه ابراهیم، ع.، و عبدالهی، ب. (۱۳۹۴). شناسایی

ملاک های پذیرش دانشجویان دوره دکتری: مطالعه ای کیفی. پژوهش و برنامه ریزی در آموزش

عالی، ۲۱(۴ (۷۸))، ۷۱-۹۷.

- قلمکاری، م.، و نوریان، م.، و مسعودی ندوشن، ع.، و نوروزی، د. (۱۳۹۸). اعتبارسنجی

مؤلفه های انتظارات دانشجویان دکتری از آموزش عالی. مطالعات آموزش و یادگیری (علوم

اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز)، ۱۱(۲ (پیاپی ۲-۷۷))، ۲۱-۴۹.

- دواس، دیوید. (۱۳۸۷). طرح تحقیق در تحقیقات اجتماعی. ترجمه هوشنگ نایبی. انتشارات

آگاه.

- سکاران، اوما. (۱۳۸۱). روش های تحقیق در مدیریت، ترجمه دکتر محمدصائبی و

دکتر محمود شیرازی، تهران، موسسه آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی.

- صندوق پژوهشگران و فناوران. (۱۴۰۰). حمایت از طرح های پسادکترای. برگرفته از <http://insf.org>
- کیخا، ا.، و عبدالهی، ح.، و خورسندی طاسکوه، ع. (۱۳۹۸). شناسایی عوامل مؤثر بر کیفیت بخشی آموزش از دیدگاه متخصصان آموزش عالی و دانشجویان دکتری. مدیریت و برنامه ریزی در نظام های آموزشی، ۱۲(۱) (پیاپی ۲۲)، ۱۵۱-۱۸۲.
- کیوی، ریمون.، ولوک وان کامپنهود. (۱۳۸۶). روش تحقیق در علوم اجتماعی، ترجمه عبدالحسین نیک گهر، تهران، انتشارات توتیا.
- نقی زاده، رضا. (۱۳۹۶). گزارش پژوهشی الگوهای همکاری میان شرکت های بزرگ و کوچک با رویکرد تضمین خرید. مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور.
- نقی زاده، رضا. (۱۳۹۸). تدوین الگوی عملیاتی و سیاستی ساختار منطقه ای مدیریت دانشگاه ها. پروژه پژوهشی مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور.
- هومن، حیدر علی. (۱۳۸۹). راهنمایی عملی پژوهش کیفی. تهران: سمت.
- ین، ر. (۱۳۸۷). کاربرد تحقیق موردی: ترجمه سید محمد اعرابی و محمد رحمانی و روح الله سهرابی. تهران: دفتر پژوهش های فرهنگی.
- ین، ر. (1381). روش تحقیق موردی: ترجمه پارسائیان، علی و اعرابی، سید محمد. تهران: دفتر پژوهش های فرهنگی.
- یوسفی اقدم، رحیم. (۱۳۹۴). "امر موقت" و توسعه هویت حرفه ای دانشجویان دکتری در ایران. سیاست علم و فناوری، ۸(۲)، ۶۵-۸۲.

– یونسی، ج. (۱۳۹۵). کاوش نگرش متقاضیان ورود به دوره دکتری و اعضای هیات علمی نسبت به شیوه های متفاوت داوطلبان گزینش ورود به دوره های دکتری. اندازه گیری تربیتی، ۶(۲۲)، ۲۲۷-۲۶۰.

– Athanasiadou, R., Bankston, A., Carlisle, M., Niziolek, C.A. and McDowell, G.S. (2018), Assessing the landscape of US postdoctoral salaries. *Studies in Graduate and Postdoctoral Education*, 9(2), pp. 213-242. <https://doi.org/10.1108/SGPE-D-17-00048>

– Boosten, K., Vandeveld, K., Derycke, H., te Kaat, A., Van Rossem, R. (2010). *Careers of Doctorate Holders Survey 2010*. In K. Boosten & K. Vandeveld (Eds.) *Research Series in R&D and Innovation in Belgium*. Brussels, Belgium.

– Committee on the Next Generation Initiative, Board on Higher Education and Workforce, Policy and Global Affairs, and National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine (2018), *The Next Generation of Biomedical and Behavioral Sciences Researchers: Breaking Through*, National Academies Press (US), Washington, DC (DC), doi: 10.17226/25008.

– Cornell, B. (2018). *PhD Life: The UK student experience*. HEPI Report 131.

– Cruz Castro, L., & Sanz Menendez, L. (2005). The employment of PhDs in firms: Trajectories, mobility and innovation. *Research Evaluation*, 14, 57–69.

– Eisenhardt, K. (1989). Building theories from case study research. *The Academy of Management Review*, 14, 57-74 .

– European legal informatics study programme (2010) . Available at: <http://www.eulisp.de>

– Hartwig, Lydia. (2003). *Quality Assessment and Quality Assurance in Higher Education Institutions in Germany*.

– Kim, T., & Locke, W. (2010). *Transnational academic mobility and the academic profession*. London: Centre for Higher Education Research and Information, Open University.

– KISTEP. (2019). *Korea Institute of S&T Evaluation and Planning (KISTEP) history*. Retrieved from kistep.re.kr

– Kiyong, B. (2008). *New Public Management in Korean Higher Education: Is it a reality or another fad?* *Asia Pacific Education Review*. 9(1).. Seoul, Korea, modified to include information on Egypt.

- Laursen, S., Thiry, H., & Loshbaugh, H. (2012). Mind the gap: The mismatch between career decision-making needs and opportunities for science of PhD students. Vancouver, Canada: Paper presented at the American Educational Research Association.
- Mangematin, V. (2000). PhD job market: professional trajectories and incentives during the PhD. *Research Policy*, 29(6). [https://doi.org/10.1016/S0048-7333\(99\)00047-5](https://doi.org/10.1016/S0048-7333(99)00047-5)
- McAlpine, L. (2018). Postdoc Trajectories: Making Visible the Invisible. Chapter 8 of *The Postdoc Landscape* book.
- Marshal, C., & Rossman, G. (2006). *Designing Qualitative Research*. Sage.
- Morse, J. (1995). The significance of saturation. *Qualitative Health Research*, 147-149.
- Mortier, A., Van Parijs, J., Levecque, K. (2020). The salary of PhD holders inside and outside academia: something to be satisfied with? . ECOOM.
- Ngo, H., Kirk, H., Brown, T., Woods, T.E., Eadie, G., Lawler, S., Spencer, L. (2019). Opportunities and Outcomes for Postdocs in Canada. CASCA Long Range Plan 2020 W064
- Naghizadeh, R., Allahy, S., & Ranga, M. (2021). A model for NTBF creation in less developed regions based on the Smart Specialisation concept: The case of regions in Iran. *Regional Studies*, 55(3), 441-452. <https://doi.org/10.1080/00343404.2020.1736539>
- Puljak, L., Sharif, W. (2009). Postdocs' perceptions of work environment and career prospects at a US academic institution, *Research Evaluation*, 18(5), December 2009, Pages 411–415, <https://doi.org/10.3152/095820209X483064>
- Roach, M., Sauermann, H. (2010). A taste for science? PhD scientists' academic orientation and self-selection into research careers in industry. *Research Policy*, 39(3), Pages 422-434
- Small, G. (2012). The postdoc dilemma. *Nature*(483), page235.
- Stenbacka, C. (2001). Qualitative research requires quality concepts of own. *Management Decision* , 551-555.
- United States Congress (1974), National Research Service Award Act of 1974, United States Congress, Washington, DC.
- Weissmann, J. (2013), The Ph.D Bust: America's Awful Market for Young Scientists – in 7 Charts. *The Atlantic*.

- Yang, L., & Webber, K. L. (2015). A decade beyond the doctorate: the influence of a US postdoctoral appointment on faculty career, productivity, and salary. *Higher Education*, 70(4), 667–687. <http://www.jstor.org/stable/43648898>

پیوست‌ها

پیوست شماره ۱

تاریخ: ۱۸/۱۱/۱۸
شماره: ۳۷۵۲۸
پیوست: ۱

بسمه تعالی

شیوه نامه اجرایی طرح پژوهانه دانشجویان دوره دکترای دانشگاهها، پژوهشگاهها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی (وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری)

مقدمه:

این شیوه نامه جهت اجرای طرح اعطای پژوهانه براساس توافقنامه بین وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری به شماره ۱/۱۱۱۶۱/اس مورخ ۸۸/۸/۲۶ تدوین شده است. در این شیوه نامه دانشگاه، پژوهشگاه و مؤسسه آموزشی و پژوهشی به اختصار "مؤسسه" نامیده می شود. منظور از "وزارت عتف" وزارت علوم، تحقیقات و فناوری می باشد.

ماده ۱ - هدف از اجرای این شیوه نامه

- هدایت رساله های دکتری در جهت انجام پژوهشهای مفید و مؤثر علمی در زمینه های بنیادی، کاربردی و توسعه ای متناسب با نیازهای آینده جامعه بشریت
- افزایش تولید علم در جهت تحقق اهداف سند چشم انداز ۲۰ ساله و برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران
- گسترش نهضت تولید علم و توسعه فناوری با هدف حل مشکلات کشور و تولید سرمایه
- توسعه ی روشها و فرایندهای پژوهشی و فناوری به منظور حل نیازهای اساسی کشور

ماده ۲ - مراحل درخواست اعطای پژوهانه

الف - دانشجویان واجد شرایط پژوهانه فرم درخواست پژوهانه را به همراه یک نسخه صورت جلسه مصوب پیشنهاد رساله توسط گروه آموزشی / دانشکده / پژوهشکده / مؤسسه مربوط را تکمیل، و به معاونت پژوهشی و فناوری واحد مربوطه ارائه می نمایند.

نشانی:
تهران - شهرک قدس
میدان صنعت - خیابان
خوره‌بین - خیابان هرمزان
نبش خیابان پیروزان جنوبی
کد پستی: ۱۳۴۶۶-۶۲۸۹۱
شماره تلفن: (خط ۱۷) ۸۸۵۷۵۷۰۰
مستوفی پستی:
تهران ۱۵۱۲-۱۳۴۶۵
Website: www.msrt.ir
Email: msrt@msrt.ir

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

بسمه تعالی

تاریخ: ۱۳۹۱/۱۱/۱۸
شماره: ۲۷۵۴۸
پیوست: ۳

تبصره ۱: زمینه های پژوهشی و فناوری مورد حمایت براساس اولویتهای پژوهشی مصوب شورای عالی عتف خواهد بود و درحالت خاص با توجه لازم سایر زمینه های پژوهشی با تایید کمیته پژوهشی وزارت عتف قابل حمایت خواهد بود.

تبصره ۲: کمیته پژوهشی وزارت عتف با کارگروههای تخصصی در رشته های مختلف تحصیلی جهت سیاستگذاری، برنامه ریزی و نظارت بر اجرای طرح پژوهانه دانشجویان دوره دکتری به ریاست معاون پژوهشی و فناوری وزارت عتف و با قائم مقام ایشان در دفتر امور پژوهشی وزارت عتف تشکیل می شود.

ب- معاونت پژوهشی و فناوری دانشکده / پژوهشکده موظف است درخواست اعطای پژوهانه را براساس اولویتهای مورد بررسی قراردادها و پس از تایید به معاونت پژوهشی و فناوری موسسه ارسال نمایند.

ج- معاونت پژوهشی و فناوری موسسه موظف است در انتهای هر سال تحصیلی و حداکثر تا پایان مهر ماه آمار و اطلاعات دانشجویان مشمول طرح پژوهانه را به همراه اطلاعات مربوط به پیشنهاد رساله های آنها به دفتر امور پژوهشی وزارت عتف ارسال نماید.

د- دفتر امور پژوهشی وزارت عتف پس از دریافت و بررسی اطلاعات و آمار دانشجویان مؤسسات آموزشی و پژوهشی کشور، اسامی نهایی دانشجویان مشمول طرح را به معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری ارسال می نماید.

ه- معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری براساس آمار دریافتی دانشجویان مشمول طرح پژوهانه از دفتر امور پژوهشی وزارت عتف، اعتبارات هر موسسه را به حساب بانکی معاونت پژوهشی و فناوری آن موسسه واریز می نماید.

نشانی:

تهران - شهرک قدس
میدان صنعت - خیابان
خورمیدین - خیابان هرمزان
نبش خیابان پیروزان جنوبی
کد پستی: ۱۳۶۶۶-۴۵۸۱۱
شماره تلفن: (۱۷ خط) ۸۸۵۷۵۷۰۰
صندوق پستی:
تهران ۱۵۱۳-۱۳۶۶۵
Website: www.msrt.ir
Email: msrt@msrt.ir

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

بسمه تعالی

تاریخ: ۱۸ شهریور ۱۳۹۸
شماره: ۳۷۵۲۸
پوست: جاری

ماده ۳- شرایط دانشجویان مشمول طرح پژوهانه

الف - دانشجویان مقطع دکتری که براساس ضوابط و قوانین دوره های دکتری تخصصی پذیرفته شده و مشغول به تحصیل می باشند.

ب- دانشجویان مشمول طرح پژوهانه دوره دکتری طبق شرایط تحصیلی تعریف شده از طرف وزارت عتف باید از پیشرفت تحصیلی مناسب برخوردار بوده و مشروط یا محروم از سوی کمیته انضباطی نباشند.

ج: دانشجویان مشمول طرح پژوهانه باید دارای پیشنهاد رساله مصوب باشند.

د- پیشنهاد رساله باید در چارچوب اولویتهای پژوهشی مصوب شورای عالی عتف به تایید گروه آموزشی دانشکده/پژوهشکده / موسسه رسیده و تاریخ تایید آن نباید بیش از ۵ نیمسال از شروع تحصیل دوره دکتری باشد.

ه- دانشجو، بورسیه سازمانهای مختلف، مأمور به تحصیل و یا شاغل در خارج از موسسه (به صورت رسمی، غیر رسمی، نیمه وقت، تمام وقت، پاره وقت و هر نوع مشغله ای که سبب خلل در حضور تمام وقت دانشجو در موسسه گردد) نباشد.

تبصره: در صورت مشروط شدن به علت موارد غیر قابل پیش بینی، یا حوادث غیر مترقبه خارج از کنترل و اختیار دانشجو، با تایید شورای پژوهشی مؤسسه، می تواند به عنوان دانشجوی مشمول طرح اعطای پژوهانه باقی بماند.

ماده ۴- وظایف دانشجویان مشمول طرح پژوهانه دوره دکتری

الف - دانشجو موظف است کار پژوهشی خود را بر مبنای پیشنهاد رساله مصوب و با هدایت معاون استاد راهنما به پیش ببرد.

نشانی:
تهران - شهرک قدس
میدان صلحت - خیابان
کورمیدین - خیابان هرمزان
نیش خیابان پیروزان جنوبی
کد پستی: ۱۳۶۶۶-۲۲۸۹۱
شماره تلفن: (۱۷ خط) ۸۸۲۷۲۰۰
صندوق پستی:
تهران ۱۵۱۳-۱۳۶۶۵
Website: www.mart.ir
Email: msrt@mart.ir

سرتمالی

تاریخ: ۱۳۹۴/۱۱/۲۱
شماره: ۳۷۷۵۴۸
پیوست: ۳

ب- دانشجو موظف است در پایان هر ماه گزارش پیشرفت زمینه پژوهشی خود را به استاد راهنما و در پایان هر نیمسال گزارش کتبی کامل تر را با تایید استاد راهنما به معاون پژوهشی و فناوری دانشکده / پژوهشکده و سپس به معاون پژوهشی و فناوری موسسه ارائه نماید.
ج- حضور موثر و تمام وقت دانشجو در موسسه الزامی است و همچنین موظف است حداقل ۳۰ ساعت در هفته از ساعات حضور خود را در موسسه صرف اجرای رساله خود نماید.

ماده ۵- ارزیابی و نظارت جهت ادامه فعالیت

الف - عملکرد دانشجو از نظر آموزشی، پژوهشی و رعایت مقررات عمومی از زمان درخواست اعطای پژوهانه تا دفاع نهایی از رساله باید مورد تایید استاد راهنما، گروه آموزشی و معاونت پژوهشی و فناوری دانشکده / پژوهشکده باشد.
ب - استاد راهنما یا همکاری دانشکده / پژوهشکده مسئول نظارت بر حضور مفید و موثر دانشجو در موسسه می باشد.
ج - ارزیابی فعالیت‌های پژوهشی دانشجو در راستای انجام بهتر رساله توسط استاد / استادان راهنمای دانشجو معاون پژوهشی و فناوری دانشکده / پژوهشکده صورت می گیرد.
د - معاونت پژوهشی و فناوری موسسه موظف است ضمن نظارت بر کلیه مراحل اجرای طرح و پرداخت پژوهانه، در صورتی که دانشجوی مشمول پس از دریافت قسمتی از پژوهانه به هر دلیل نسبت به پیشبرد اجرای طرح پژوهشی خود اقدام ننموده، از پرداخت مابقی پژوهانه به وی خودداری نموده و ضمن انعکاس موضوع به دفتر امور پژوهشی وزارت عتف، مبلغ باقیمانده را در سر جمع اعتبارات موسسه برای پرداخت به سایر دانشجویان مشمول منظور نماید.

نشانی:

تهران - شهرک قدس
میدان صنعت - خیابان
خوردین - خیابان هرمان
دیش خیابان پرویزان جنوبی
کد پستی: ۱۳۶۶۶-۶۲۸۹۱
شماره تلفن: (۱۷ خط) ۸۸۵۷۵۷۰۰
صندوق پستی:
تهران ۱۳۶۶۵-۱۵۱۲
Website: www.msrt.ir
Email: msrt@msrt.ir

سرتمتالی

تاریخ: ۱۳۸۸/۱۱/۲۸
 شماره: ۳۱۷۸۴۸
 پیوست: ۷

جمهوری اسلامی ایران
 وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

ماده ۶ - مراحل و نحوه پرداخت

الف- میزان کل پژوهانه پرداختی به دانشجویان مشمول طرح پژوهانه در ابتدای هر سال تحصیلی و با توجه به اعتبارات اختصاص یافته ی معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری تعیین می شود.

ب- پرداخت پژوهانه طبق قراردادی که بین دانشجو و معاونت پژوهشی و فناوری موسسه بسته می‌شود، انجام می‌گیرد.

ج- معاون پژوهشی و فناوری موسسه با تایید استاد راهنما و معاون پژوهشی و فناوری دانشکده/ پژوهشکده و موسسه مجاز است به پروژه های دانشجویانی که از حمایت مالی دستگاههای متقاضی برخوردارند پژوهانه کامل یا بخش از آن را پرداخت نماید، مشروط بر اینکه مجموع دریافتی دانشجویان مذکور از محل پژوهانه و محل های یاد شده طی مدت انجام رساله از سه برابر پژوهانه بیشتر نشود.

تبصره ۱: معاونت پژوهشی و فناوری مؤسسه موظف است دانشجویان مشمول بند ج ماده ۶ را با ذکر مشخصات طرح و سازمانهای طرف قرارداد دانشجو، طی فهرستی جداگانه به دفتر امور پژوهشی وزارت عتف اعلام نماید.

ج - مبلغ مورد قرارداد بین دانشجو و معاون پژوهشی و فناوری موسسه هر ساله بعد از دریافت آمار دانشجویان از طرف معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری به معاون پژوهشی و فناوری موسسه اعلام خواهد شد.

د- پرداخت توسط معاون پژوهشی مؤسسه در سه قسط و به شرح زیر انجام می‌گیرد.

- ۱- بعد از تایید و دفاع از پیشنهاد رساله ۲۵ درصد مبلغ قرارداد به دانشجو پرداخت می‌گردد.
- ۲- در صورتی که استاد راهنما و حداقل یکی از داوران رساله و همچنین معاون پژوهشی و فناوری دانشکده/ پژوهشکده و نیز معاون پژوهشی و فناوری موسسه، ۵۰ درصد پیشرفت کار

نشانی:
 تهران - شهرک قدس
 میدان صنعت - خیابان
 خوردین - خیابان هرمزان
 تیش خیابان پیروزان جنوبی
 کد پستی: ۳۲۸۹۱-۱۳۶۶۶
 شماره تلفن (خط ۱۷): ۸۸۵۷۵۷۰۰
 صندوق پستی:
 تهران ۱۵۱۴-۱۳۶۶۵
 Website: www.msrt.ir
 Email: msrt@msrt.ir

سرتمالی

تاریخ: ۱۳۸۸/۱۱/۲۰
شماره: ۳۴۷۵۴۸
پیوست: ندارد

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

را (تکمیل سابقه تحقیق، مبانی نظری و جمع آوری بخشی از اطلاعات مربوط به رساله) تایید نمایند، ۳۵ درصد دوم پرداخت می‌گردد.

۳- بعد از دفاع نهایی و تسویه حساب دانشجو یا موسسه، ۳۰ درصد نهایی پرداخت می‌گردد.

تبصره ۲: کلیه پرداخت‌ها با تایید استاد راهنما و معاون پژوهشی و فناوری دانشکده / پژوهشکده و موسسه، در وجه دانشجو صورت می‌گیرد.

تبصره ۳: پژوهشی که به یکی از نیازهای اساسی و روزمره جامعه پاسخ دهد و جنبه کاربردی داشته و به تولید و مصرف رسیده باشد، با نظر کمیته پژوهشی وزارت عتف از جایزه اختصاصی برخوردار خواهد شد.

ماده ۷- دبیرخانه اجرای طرح پژوهانه در مرکز سیاستگذاری و برنامه ریزی معاونت پژوهشی و فناوری وزارت عتف قرارداد دارد و وظایف دبیرخانه به شرح زیر است

الف- جمع آوری اطلاعات و آمار مربوط به دانشجویان

ب- هماهنگی جهت تأمین اعتبارات لازم توسط وزارت، موسسه و معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری

ج- نظارت بر حسن اجرای آیین نامه طرح

د- رسیدگی به پیشنهادات و پاسخ به سوالات دانشجویان

ه- تبیین آیین نامه طرح

ماده ۸- این شیوه نامه در یک مقدمه، ۸ ماده و ۶ تبصره در تاریخ ۱۳۸۸/۱۱/۲۰ به تصویب معاون پژوهشی و فناوری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری رسید و از تاریخ ابلاغ قابل اجراست.

محمد مهدی نژاد نوری

معاون پژوهشی و فناوری

شانی:

هران - شهرک قدس

چنان صنعت - خیابان

نوردین - خیابان هرمزان

بش خیابان پیروزان جنوبی

د پستی: ۱۳۶۶۶-۶۴۸۹۱

شماره تلفن: (۱۷ خط) ۸۸۵۷۵۷۰۰

بنیوق پستی:

تهران ۱۵۱۳-۱۳۶۶۵

Website: www.msrt.ir

Email: msrt@msrt.ir

پیوست شماره ۲

9/2149.1

۹۶۱۰/۷

مشخصات سند	
عنوان سند: آیین نامه پذیرش پژوهشگران پسادکترا	
نوع سند: آیین نامه	شماره سند: عرف-۷-۳۱۱۱
ویرایش: ۰۱	صفحه: ۱ از ۹

اقدام کنندگان			
اقدامات	نام و نام خانوادگی	واحد سازمانی	امضا
تهیه کننده (گان)	محسن شریفی	مدیرکل دفتر سیاست گذاری و برنامه ریزی امور پژوهشی	
	رضا نقی زاده	مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور	
تأییدکننده	فلاح حسین رحیمی شریفی	معاون پژوهش و فناوری	
تصویب کننده	منصور غلامی	وزیر علوم، تحقیقات و فناوری	

مرجع تأیید و ثبت	نام و نام خانوادگی دبیر	شماره و تاریخ صورت جلسه	امضا
جلسه شورای معاونان	سعید شمسی بخش	جلسه شماره:	
		تاریخ:	

مرجع نگهداری سند	پرولده	قسمت	تاریخ و شماره ابلاغ سند
دفتر وزارتی	۳	۱	

شماره: ۳۱۱۱-ا-متف	آئین نامه پذیرش پژوهشگران پسادکترا	 جمهوری اسلامی ایران وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
ویرایش: ۰۱ تاریخ:		
صفحه: ۲ از ۹		

فهرست مطالب

۳	مقدمه:
۳	ماده ۱: تعاریف
۴	ماده ۲: اهداف
۴	ماده ۳: شرایط و ضوابط برای پذیرش پژوهشگر پسادکترا
۶	ماده ۴: شرایط و وظایف پژوهشگر پسادکترا
۷	ماده ۵: فرایند پذیرش پژوهشگر پسادکترا
۷	ماده ۶: تأمین منابع مالی و مسائل اداری
۹	ماده ۷:
۹	ماده ۸:
۹	ماده ۹:

	آئین نامه پذیرش پژوهشگران پسادکترا	
	شماره: عتف-ا-۳۱۱۱	ویرایش: ۰۱ تاریخ:
	صفحه ۳ از ۹	

مقدمه:

نیروی متخصص و تحصیلکرده یکی از ارکان پژوهش در نظام آموزش عالی می باشد. مهم‌ترین نیروهای متخصص دانش آموختگان دکتری تخصصی هستند که با همت دانشگاه‌های کشور در سال‌های اخیر از نظر کمی و کیفی رو به فزونی داشته اند. یکی از مسیرهای پیش رو جهت بهره‌مندی از توانمندی‌های دانش آموختگان در فعالیتهای پژوهشی و فناوری در دانشگاه‌ها، ادامه فعالیت های پژوهشی و فناوری در قالب دوره تخصصی پسادکترا در دانشگاه ها و مراکز پژوهش و فناوری است.

از آنجا که پژوهشگران پسادکترا از تجربه کلنی برای انجام پژوهش برخوردار هستند، به طور مؤثری می توانند به مشارکت در انجام پژوهش های کاربردی و مورد نیاز کشور بپردازند و در کنار اعضای هیأت علمی برجسته از لحاظ پژوهشی و فناوری به حل مسائل واقعی کشور همت گمارند.

با هدف توسعه پژوهش‌های کیفی و کاربردی و بهره‌گیری بیشتر از توانمندی علمی و تخصصی دانش آموختگان دکتری در طرح‌های پژوهشی و فناوریانه ماموریت‌گرا و کاربردی "آئین‌نامه پذیرش پژوهشگران پسادکترا" تهیه شده و برای اجرا به کلیه دانشگاه ها، مراکز پژوهشی و فناوری تحت نظارت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ابلاغ می گردد.

عاده ۱: تعاریف

وزارت: منظور وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است.

معاوضت: منظور معاوضت پژوهش و فناوری وزارت است.

مؤسسه: منظور دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی دولتی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و وابسته به سایر دستگاه‌های اجرایی دارای مجوز از شورای گسترش و برنامه‌ریزی آموزش عالی وزارت و شرکت‌های دانش بنیان مستقر در مراکز رشد و پارک‌های علم و فناوری است.

دوره پسا دکتری (Postdoc): دوره‌ای پژوهشی رسمی با برنامه مدون است که پژوهشگران پس از اخذ درجه دکترا تخصصی، به طور تمام وقت با زمان معین حداقل یکسال و حداکثر سه سال، برای مشارکت در اجرای پروژه‌های مصوب و تقاضا محور مؤسسه و ارتقای مهارت‌های تخصصی پژوهشگر پسادکترا تحت نظر استاد میزبان در مؤسسه پذیرنده برگزار می‌شود. به رقم رسمیت، دوره پسادکترا از مقاطع رسمی تحصیلی محسوب نمی‌شود.

پژوهشگر پسادکترا: فردی است با مدرک دکترا تخصصی که بر اساس طرح پژوهش و فناوری در اختیار استاد میزبان، اقدام به ارائه پروپوزال می‌نماید و در صورت تائید استاد میزبان و مؤسسه بر اساس مفاد این آیین‌نامه دوره پسادکترا را در مؤسسه می‌گذراند.

تمامی اطلاعات موجود در این سند متعلق به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بوده و حقوق قانونی آن محفوظ است.

 جمهوری اسلامی ایران سازمان اسناد و کتابخانه ملی	اثنین نامه پذیرش پژوهشگران پسادکترا	
	شماره: عتف-۱-۳۱۱۱	تاریخ:
	صفحه: ۵ از ۹	تاریخ:

۳-۱-۳- ضوابط و مقررات عملکردی و الزامات حقوقی و ضوابط قانونی برای انتخاب و حضور پژوهشگر پسادکترا در مؤسسه رعایت شود؛

تبصره ۱- در موارد بین رشته‌ای، مؤسسه در زمینه تطبیق علمی پژوهشگر پسادکترا و استاد میزبان تصمیم‌گیری می‌کند؛

تبصره ۲- استفاده از "پژوهشگر پسادکترا" برای تدریس در مؤسسه اعم از نظری و عملی و ... ممنوع می‌باشد.

تبصره ۳- هرگونه تعهد استخدامی در قبال پژوهشگر پسادکترا ممنوع می‌باشد.

تبصره ۴- استفاده از "پژوهشگر پسادکترا" در پیشبرد امور اجرایی اداری مؤسسه ممنوع می‌باشد.

تبصره ۵- مؤسسات می‌توانند در موارد خاص و با اولویت رشته‌های علوم پایه و علوم انسانی و علوم اسلامی بخشی از حق‌الزحمه "پژوهشگر پسادکترا" را از محل اعتبارات پژوهش و فناوری مؤسسه پرداخت نمایند.

۳-۲- شرایط استاد میزبان:

۳-۲-۱- در سه سال پیش از زمان تقاضای پژوهشگر پسادکترا پایه استحقاقی سالیانه را دریافت کرده باشد.

۳-۲-۲- دارای حداقل یک طرح پژوهش و فناوری کارفرمایی فعال همراه با اعتبارات کافی برای پرداخت حق‌الزحمه "پژوهشگر پسادکترا" باشد؛

۳-۲-۳- دارای شرایط ممتاز علمی پژوهشی همچون دارای شاخص هرش مشخص، پروژه‌های ارتباط با جامعه و صنعت، انتشار مقالات در نشریات معتبر علمی بین‌المللی، برنده جوایز معتبر علمی، ثبت اختراع با توجه به ضوابط تعیین شده توسط مؤسسه استاد میزبان باشد.

۳-۲-۴- انتخاب پژوهشگر پسادکترا توسط استاد میزبان و تأیید نهایی وی با مؤسسه است؛

تبصره ۶- استاد میزبان مسئولیت هدایت و نظارت بر فعالیت‌های پژوهشی و تأیید عملکرد پژوهشگر پسادکترا را بر عهده دارد و تأیید عملکرد باید به همراه تضمین کیفیت آن باشد؛

تبصره ۷- تعداد پژوهشگران پسادکترا هر استاد میزبان، متناسب با تعداد و منابع اعتباری پیش‌بینی شده در طرح‌های پژوهش و فناوری کارفرمایی استاد میزبان، با تأیید و تشخیص مؤسسه تعیین می‌شود.

اندکی اطلاعات موجود در این سند منطبق به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بوده و حقوق قانونی آن محفوظ است.

	این نامه پذیرش پژوهشگران پسادکترا	
	شماره: عتف-۱-۳۱۱۱	ویرایش: ۰۱ تاریخ:
	صفحه: ۶ از: ۹	

۳-۳- موضوع پیشنهاد

- ۳-۳-۱- موضوع پیشنهاد باید تقاضا محور، کاربردی و در راستای توسعه مرزهای دانش و موضوعات اولویت‌دار جامعه باشد؛
- ۳-۳-۲- دستاوردهای دوره باید به صورت شفاف و قابل سنجش در پیشنهاد پژوهش مشخص شود؛
- ۳-۳-۳- پیشنهاد پسادکترا در چارچوب طرح پژوهشی تقاضا محور باشد؛
- ۳-۳-۴- پیشنهاد پسادکترا در زمینه‌های نو پدید و چشم اندازهای علم و فناوری در پیوند با مأموریت مؤسسه باشد.

ماده ۴: شرایط و وظایف پژوهشگر پسادکترا

۱-۴- شرایط پژوهشگر پسادکترا:

- ۴-۱-۱- مدرک دکترای تخصصی مورد تأیید وزارت عتف و حسب مورد وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در زمینه تخصصی مورد تقاضا داشته باشد؛
- ۴-۱-۲- با درجه خیلی خوب و بالاتر از رساله دکترا تخصصی دفاع کرده باشد؛
- ۴-۱-۳- در طول دوره پسادکترا اشتغال به کار دیگری نداشته باشد و به صورت تمام وقت در مؤسسه مشغول به فعالیت باشد؛
- ۴-۱-۴- دارای تجربه تخصصی و پژوهشی و فناوری مرتبط با حیطه‌های مورد نیاز در انتخاب پژوهشگر پسادکترا باشد؛
- ۴-۱-۵- پذیرش از یکی از اعضای هیأت علمی واجد شرایط مؤسسه به عنوان استاد میزبان داشته باشد؛
- ۴-۱-۶- از تاریخ دانش‌آموختگی دکترا پژوهشگر متقاضی نباید بیش از ۵ سال گذشته باشد و سن متقاضی نباید بیش از ۴۰ سال باشد.
- ۴-۱-۷- از صلاحیت‌های عمومی و عدم ممانعت قانونی برای حضور در مؤسسه برخوردار باشد؛
- ۴-۱-۸- نداشتن مشکل نظام وظیفه برای داوطلبین ذکور الزامی است؛
- ۴-۱-۹- کلیه قوانین و مقررات مؤسسه در طول مدت حضور در مؤسسه را رعایت نماید.
- تبصره ۸: دانش‌آموختگان ممتاز مقطع تحصیلی دکترای تخصصی و دارای تجربه قبلی از جمله دوره‌های پسادکترا و همچنین اعضای بنیاد ملی نخبگان، برندگان جوایز خوارزمی، فارابی و رازی در اولویت قرار دارند.

تمامی اطلاعات موجود در این سند منطبق به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بوده و حقوق قانونی آن محفوظ است.

شماره: عطف - ۱- ۴۱۱۱	تاریخ:	۰۱	آئین نامه پذیرش پژوهشگران پسادکترا	

تبصره ۹: پذیرش پژوهشگر پسادکترا از میان دانش آموختگان مقطع تحصیلی دکترا تخصصی ایرانی و غیرایرانی مقیم خارج از کشور با رعایت ضوابط و مقررات کشور و تصویب هیأت رئیسه مؤسسه بلامانع است در این صورت تمامی امور مربوط به هماهنگی های لازم با مراجع ذیصلاح، توسط حوزه همکاری های علمی و بین المللی مؤسسه انجام خواهد پذیرفت.

۲-۴- وظایف پژوهشگر پسادکترا

- ۱-۲-۴- انجام هرگونه فعالیت تعیین شده در پروپزال مصوب با هماهنگی و تأیید استاد میزبان در راستای پیشبرد پروپزال؛
- ۲-۲-۴- ارائه پیشنهادهای نوآورانه در جهت پیشبرد پروپزال مصوب؛
- ۳-۲-۴- آماده سازی و انتشار گزارش های پیشرفت طرح پژوهش و فناوری کارفرمایی برای منابع تأمین کننده اعتبار پروپزال؛
- ۴-۲-۴- مشارکت در پیگیری امور مالی و اعتبارات پروپزال در دست اجرا امور تجاری سازی و ثبت اختراعات و دریافت پروانه اختراع؛
- ۵-۲-۴- مشارکت در تدوین مقالات، کتب و دستاوردهای پژوهشی و فناوری با همکاری استاد میزبان؛
- ۶-۲-۴- مراقبت از اموال و دارایی مؤسسه که برای انجام تحقیقات در اختیار وی قرار گرفته است.

ماده ۵: فرایند پذیرش پژوهشگر پسادکترا

- ۱-۵- درخواست و اعلام نیاز استاد میزبان واجد شرایط پس از هماهنگی با مؤسسه؛
- ۲-۵- اعلام ظرفیت توسط مؤسسه؛
- ۳-۵- فراخوان توسط مؤسسه؛
- ۴-۵- دریافت پروپزال های متقاضیان؛
- ۵-۵- بررسی پروپزال ها و تأیید توسط استاد میزبان؛
- ۶-۵- بررسی و تأیید و تنظیم قرارداد توسط مؤسسه.

ماده ۶: تأمین منابع مالی و مسائل اداری

- ۱-۶- میزان حق الزحمه «پژوهشگر پسادکترا» توسط هیئت امنای مؤسسه تعیین می شود.

تمامی اطلاعات موجود در این سند متعلق به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بوده و حقوق قانونی آن محفوظ است.

شماره: عطف-۱-۴۱۱۱	آیین نامه پذیرش پژوهشگران پسادکترا	
ویرایش: ۰۱ تاریخ:		
صفحه ۸ از: ۹		

۲-۶- مدت دوره پسادکترا بنا به نیاز مؤسسه و تأمین اعتبار مالی حداقل یک سال و قابل تمدید تا سه سال می‌باشد.

۳-۶- در صورت تأمین اعتبار مالی، کمک هزینه شرکت در کنفرانس‌های داخلی مورد تأیید مؤسسه و تنها یک بار در سال به پژوهشگر تعلق می‌گیرد.

۴-۶- استفاده از امکانات و اموال مؤسسه بر اساس ضوابط مؤسسه می‌باشد؛

۵-۶- ارائه هرگونه تعهد در قبال ادانه قرارداد و یا استخدام پژوهشگر پسادکترا توسط مؤسسه ممنوع می‌باشد؛

۶-۶- مؤسسه بایستی امکان فسخ قرارداد در هر زمانی را در صورت عدم رعایت مفاد این آیین نامه و عدم رضایت استاد میزبان از عملکرد پژوهشگر پسادکترا پیش بینی نماید.

۷-۶- مالکیت فکری اعم از حقوق مادی و معنوی ناشی از کلیه فعالیت‌های انجام شده توسط پژوهشگر پسادکترا مانند ثبت اختراع و توسعه دانش فنی متعلق به مؤسسه بوده و تابع قوانین حاکم و ضوابط مقررات مؤسسه است و پژوهشگر پسادکترا حق استفاده، واگذاری و استفاده بدون اجازه کتبی مؤسسه را ندارد. در مورد مستندات علمی، ترتیب درج نام نویسندگان و نقش آنها توسط استاد میزبان تعیین خواهد شد.

۸-۶- پژوهشگر پسادکترا با شرکت در فراخوان، گواهی می‌کند که از حقوق، وظایف و مسئولیت‌های خود در چارچوب این آیین‌نامه آگاهی دارد و همه آن‌ها را پذیرفته است؛

۹-۶- گواهی پایان دوره (فارسی و انگلیسی) توسط مؤسسه صادر می‌شود؛

۱۰-۶- دوره پسادکترا، تمام وقت می‌باشد و ضوابط تفصیلی نحوه حضور، مرخصی و سایر موارد بکارگیری در قالب ضوابط مؤسسه تعیین می‌گردد.

تبصره ۱۰: تمدید قرارداد پژوهشگر پسادکترا صرفاً منوط به یافته‌های علمی و فناوریانه مناسب و با کیفیت با تأیید معاونت پژوهش و فناوری مؤسسه می‌باشد.

تمامی اطلاعات موجود در این سند متعلق به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بوده و حقوق قانونی آن محفوظ است.

شماره: عطف - ۱-۳۱۱۱	ویرایش: ۰۱	تاریخ:	صفحه: ۹ از ۹	آئین نامه پذیرش پژوهشگران پسادکترا			

ماده ۷: نظارت بر حسن اجرا در سطح مؤسسه، بر عهده رئیس مؤسسه است.

ماده ۸: نظارت بر حسن اجرا این آئین‌نامه در سطح ملی، بر اساس گزارش سالانه ارائه شده توسط دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی، بر عهده معاونت پژوهش و فناوری وزارت است.

ماده ۹: دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی بایستی شیوه‌نامه اجرایی پذیرش پژوهشگر پسادکترا را با رعایت شرایط مندرج در این آئین‌نامه تهیه و به تأیید و تصویب هیأت امنا خود برسانند. همچنین آئین نامه مذکور عطف به گذشته نمی‌شود و پژوهشگران پسادکترا که پیش از ابلاغ این آئین نامه مشغول به فعالیت شده‌اند مشمول ضوابط موجود در مؤسسه می‌باشند.

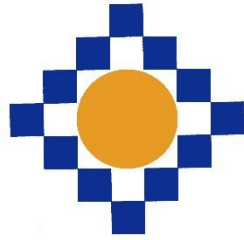
این آئین نامه در ۹ ماده و ۱۰ تبصره به تصویب وزیر علوم، تحقیقات و فناوری رسید و از تاریخ ابلاغ لازم اجرا است. هرگونه تفسیر و رفع ابهام توسط معاونت پژوهش و فناوری وزارت عطف مجاز است.

تمامی اطلاعات موجود در این سند متعلق به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بوده و حقوق قانونی آن محفوظ است.

Abstract

PhD students and postdoctoral researchers are recognized as researchers in the world's higher education systems. In government courses, the researchers are paid for this scientific endeavor. The financing system for doctoral and postdoctoral courses in universities around the world is subject to certain criteria. There are no such conditions in Iran at the moment, and doctoral students, like undergraduate students, have a short attendance at the university and are considered students and are not considered full-time researchers. Their absorption is also a function of the general process of scientific selection exam. In the postdoctoral period in the country, there is still no grant-based system and a specific funding system in general, and the main funding has been from research and technology sources of universities. In this research, based on the case study method, the policy implications for the implementation of the grant-based financing system from the sources of the Ministry of Science, Research and Technology are considered due to the existing restrictions in the country for PhD students and postdoctoral researchers .

Keywords: Grant, PhD students, Postdoctoral

National Research Institute for Science Policy
(N.R.I.S.P.)

Research Project

Policy Requirements for Implementing Research Grant Payment Mechanisms for PhD and Postdoctoral Researchers

BY:

Reza Naghizadeh

Winter 2022